Tampereen yliopisto

Peitsa Leinonen

”OHJEITA KUN NOUDATATTE, ELÄMÄ ON HELPPOA, HUOMAATTE”:

Käännöstekstittäminen ja laulukääntäminen elokuvassa South Park: Bigger, Longer & Uncut

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2025

TIIVISTELMÄ

Peitsa Leinonen: ”OHJEITA KUN NOUDATATTE, ELÄMÄ ON HELPPOA, HUOMAATTE”:
Käännöstekstittäminen ja laulukääntäminen elokuvassa South Park: Bigger, Longer & Uncut
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelma, englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Toukokuu 2025

Tässä pro gradu- tutkielmassa tarkastelen, kuinka lähes 20 vuotta vanhat suomalaiset käännöstekstitykset noudattavat moderneja 2020-luvun käännöstekstittämisen standardeja. Lisäksi tutkin aineiston muodon (laulusanoitukset musikaalissa) vaikutusta käännöksessä tehtyihin päätöksiin, sekä sitä, kuinka hyvin kohdeteksti noudattaa laulukääntämisen periaatteita.

Tutkimuksen teoreettinen tausta pohjautuu kahteen lähdeteokseen: vuonna 2020 julkaistuihin Käännöstekstitysten laatusuosituksiin, sekä Peter Low’n laulujen kääntämistä käsittelevään kirjaan *Translating Song: Lyrics and Texts* (2016). Molemmat teokset ovat tarkoitettu auttamaan omien alojensa kääntäjiä lähdetekstien erikoisluonteen kanssa työskentelemisessä. Ohjeistukset sisältävät monta erilaista kategoriaa, joista osa esiintyy molemmissa teoksissa.

Aineistona toimii *South Park: Bigger, Longer & Uncut* -elokuvan suomalainen DVD-julkaisu vuodelta 2006. Olen valinnut elokuvasta neljä musikaalinumeroa, joiden tekstitettyjä suomenkielisiä sanoituksia vertaan Käännöstekstitysten laatusuosituksiin, minkä lisäksi analysoin, kuinka ne onnistuvat laulukäännöksinä Peter Low’n esittämien laulukääntämisen haasteiden valossa.

Analyysin tulosten perusteella elokuvan käännös on kielellisesti onnistunut ja käännöspäätöksissään pääosin laatusuositusten ohjeita noudattava, mutta poikkeaa suosituksista monissa teknisissä asioissa, kuten tekstin sijoittelussa ja laulujen merkintätavoissa. Laulujen kääntämisen näkökulmasta tekstitykset ovat onnistuneet englanninkielisissä sanoituksissa esiintyvien haasteiden käsittelemisessä, ja laulujen sisäiset ja ulkoiset ominaisuudet sekä merkitykset ovat säilyneet, ja joskus jopa korostuneet sanavalintojen myötä. Runollisen kielen käyttäminen ja joidenkin ulkoisten ominaisuuksien seuraaminen on kuitenkin aiheuttanut tilanteita, joissa tekstitykset poikkeavat laatusuosituksista, vaikka ne seuraavat Low’n ohjeistusta. Lähdetekstin musikaaliluonne on siis vaikuttanut tekstityksien luomiseen merkittävästi.

Avainsanat: av-kääntäminen, tekstitys, käännöstekstitys, musiikki, laulukääntäminen, South Park

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

☒ Ei
☐ Kyllä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

2 TEOREETTINEN TAUSTA 5

2.1 Audiovisuaalinen kääntäminen 5

2.1.1 Käännöstekstitys 6

2.1.2 Käännöstekstitysten laatusuositukset 7

2.2 Laulun kääntäminen 10

2.2.1 Translating Song: Lyrics and Texts 11

3 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ 14

3.1 Aineisto 14

3.2 Menetelmä 16

4 ANALYYSI 20

4.1 Kielellinen hyväksyttävyys 20

4.2 Luettavuus ja miellettävyys 22

4.2.1 Jaottelu 22

4.2.2 Kirjoitustekniset käytänteet 22

4.3 Ilmaisun käytänteet 25

4.3.1 Sidoksisuus 25

4.3.2 Kotouttaminen 27

4.3.3 Ei-standardikieli 28

4.3.4 Kiroilu 28

4.3.5 Vieraskielet 31

4.4 Puuttuvat käännöstekstitykset 33

4.5 Laulukääntäminen 36

4.5.1 Laulujen ulkoiset ominaisuudet 36

4.5.2 Laulujen sisäiset ominaisuudet ja merkitys 40

4.5.3 Pienempiä laulukääntämisen haasteita 42

5 YHTEENVETO 44

LÄHTEET 49

Aineistolähteet 49

Kirjallisuuslähteet 49

ENGLISH SUMMARY I

1 Introduction i

2 Theoretical Background iii

3 Data and methods v

4 Analysis vii

5 Conclusion xi

1 JOHDANTO

Audiovisuaalinen media on aikamme suurin viihteen muoto. Siitä lähtien, kun televisiot ja tietokoneet yleistyivät kotien yleisesineiksi, on elokuvien, sarjojen ja videoiden katsomisesta tullut meille arkipäivää. Suomalaiset kuluttavat televisiota ja suoratoistopalveluita suurissa määrissä, minkä myötä tekstitys on tullut meille hyvin tutuksi osaksi kuluttamaamme viihdettä. Myös musiikki on iso osa kulttuuria ja yksi olennaisimmista ihmisten luoman taiteen muodoista, mutta sen kääntäminen ja tekstittäminen on harvinaisempaa, eikä esimerkiksi musiikkivideoille yleensä luoda käännöstekstityksiä. Asialle kuitenkin on poikkeuksia, joista ehkä merkittävimpiä ovat musikaalielokuvien tekstitykset. Tämän takia yhdistänkin nämä kaksi aihetta elokuvan *South Park: Bigger, Longer & Uncut* avulla, jonka suomenkieliset tekstitykset nappasivat taannoin huomioni.

Audiovisuaalinen kääntäminen on käännöstutkimuksen suuntauksena suhteellisen tuore, sillä sitä alettiin tutkia vasta 1950-luvun loppupuolella (Díaz Cintas, 2009, 1) mutta kuten Yves Gambier ja Sara Ramos Pinto (2018, 1) toteavat, on ala kasvanut ja normalisoitunut käännöstieteen piirissä viimeisen parinkymmenen vuoden sisällä. Myös alan kirjallisuus on yleistynyt, ja nykyään teoksia av-kääntämisen perusteista ja monista käyttötarkoituksista kirjoitetaan tiheään tahtiin: hyviä esimerkkejä tästä ovat viimeisen viiden vuoden sisällä julkaistut teokset *Introducing audiovisual translation* (Szarkowska & Jankowska 2024), *Practices, Education and Technology in Audiovisual Translation* (Bolaños García-Escribano 2024) ja *Audiovisual Translation in Applied Linguistics* (Incalcaterra McLoughlin ym. 2020). Alan julkaisuja selatessa korostuu myös selvästi niiden julkaisuvuosien alkaminen numeroilla 201 tai 202. Monet audiovisuaalisen kääntämisen teokset myös aloittavat johdantonsa mainitsemalla siitä, kuinka pitkälle ala on kehittynyt 2010-luvusta alkaen. Elämme siis ajassa, jossa AV-kääntämistä tutkitaan enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

AV-tutkimuksen kehityksen myötä myös tekstittämistä on käsitelty enemmän, mutta se on tutkimuspiireissä silti vähäisempää huomiota nauttiva ala. Toki käännöstekstittämisestä on myös lähivuosina julkaistu täysin siihen keskittyviä teoksia, kuten käännöstekstityksistä jo vuodesta 2007 lähtien kirjoittaneiden Jorge Díaz-Cintasin ja Aline Remaelin *Subtitling: Concepts and Practices* (2021), mutta kasvu ei ole ollut yhtä merkittävää kuin AV-kääntämisen tutkimuksessa yleisesti. Suomessa käännöstekstittämisestä ei ole

erikseen julkaistu kirjoja, mutta aihetta on käsitelty esimerkiksi Riitta Oittisen ja Tiina Tuomisen av-kääntämistä yleisesti käsittelevässä teoksessa *Olennaisen Äärellä* (2007), jossa tekstittämistä jopa kutsutaan tärkeäksi osaksi suomalaisten elämää, koska meillä kulutetaan niin suuria määriä ulkomaista mediaa (11). Käännöstekstittäminen on kuitenkin 2020-luvulla alkanut esiintyä useammin pro gradu -tutkielmissa (ks. esim. Nystén 2024, Takala 2024), joten ala saattaa olla kehittymässä Suomessa.

Käännöstekstittäminen on tutkimuksen aiheena hedelmällinen, sillä se haastaa kääntäjää sille hyvin ominaisilla tavoilla. Näistä merkittävimmät ovat tila ja aika, jotka täytyy ottaa huomioon samanaikaisesti tekstityksien luomisessa (Díaz-Cintas & Remael 2007, 25). Tekstin pitää sekä olla merkkimäärältään rajoitusten mukainen että näkyä kuvassa tarpeeksi kauan, että katsoja ehtii lukea sen. Tasapainon luominen näiden asioiden välillä onkin haastava tehtävä, sillä niiden lisäksi tekstityksissä on monia merkintäkäytänteitä ja huomioitavia asioita, jotka tulevat nousemaan esille tämän tutkimuksen aikana.

Musiikin tutkiminen käännöstieteessä on vähäistä. Vuonna 2008 Şebnem Susam-Sarajeva ihmetteli musiikin tutkimuksen puutetta käännöstieteen julkaisuissa: ”Minusta mikä tahansa muu ”teksti”tyyppi, jolla on näin suuri vaikutus ihmisten elämään, olisi ollut yksi ensimmäisistä ja tutkituimmista aiheista käännöstieteessä.” (188). Hän epäili, että musiikin kääntämistä on vältelty käännöstutkimuksessa siksi, että siihen ei ole suhtauduttu kääntämisenä sanan perinteisessä merkityksessä (189). Käännöstieteen julkaisut musiikista ovat kuitenkin viime vuosina olleet noususuhdanteessa, ja aiheesta on kirjoitettu enemmän artikkeleita ja kirjoja (Franzon ym. 2021, 13). Siitä huolimatta musiikin kääntämisen tutkimus on edelleen hajanaista, mikä voi johtua sen monitieteellisestä luonteesta: musiikin kääntämistä on tutkittu esimerkiksi musiikki- ja teatteritieteen aloilla, mutta eri alojen tutkijat eivät vaikuta tietävän toisistaan, mistä johtuva hajonneisuus hidastaa tutkimuksen kehitystä (Franzon ym. 2021, 19). Vaikka laulut ovat historiassa voineet kääntyä kieleltä toiselle kansan keskuudessa, on ammatillinen musiikin kääntäminen monilla musiikkialoilla vielä uudehko ilmiö. Esimerkiksi oopperan tekstittäminen on yleistynyt vasta 1900-luvun loppupuolella (Palmer 2014, 15a).

South Park on yhdysvaltalainen animoitu komediasarja, jonka ovat luoneet Matt Stone ja Trey Parker. Sarjaa on julkaistu tämän tutkielman kirjoittamishetkellä 26 kautta ja 328 jaksoa vuodesta 1997 lähtien. Sarja tunnetaan härskistä huumoristaan ja yhteiskunnallisten kipupisteiden tökkimisestä, minkä takia se on saanut paljon kritiikkiä vuosien varrella, mutta on myös herättänyt paljon keskustelua käsittelemistään aiheista, kuten politiikasta ja

uskonnosta. Sarja herjaa säälimättä myös muita elämän osa-alueita, kuten pop-kulttuuria ja trendejä. Mutta, kuten Brian Cogan (2011) kirjoittaa teoksen *Deconstructing South Park: Critical Examinations of Animated Transgression* johdannossa, *South Park* ei ainoastaan pilkkaa käsittelemiään aiheita pintapuolisesti, vaan kritisoi myös katsojiaan ja saa heidät pohtimaan osallisuuttaan niissä. Samassa luvussa hän myös kehuu sarjaa *Monty Pythonin Lentävän Sirkuksen* ohella tietoisesti intertekstuaalisimmaksi sarjaksi, jota televisiohistoriassa on koskaan nähty.

South Park: Bigger, Longer & Uncut on sarjan pohjalta tehty elokuvamusikaali, joka julkaistiin sen toisen kauden loputtua kesällä 1999. Parker ja Stone kertovat elokuvan kommenttiraidalla sen pelastaneen *South Parkin*, sillä elokuvan hyvät arvostelut ja taloudellinen menestys olivat kriittinen tekijä sarjan jatkumisessa kolmannelle kaudelle (CommentaryCentral 2021). Elokuva on myös kulttuurillisesti merkittävä, sillä se oli historiassa eniten rahaa tuottanut aikuisten animaatioelokuva vuoteen 2016 asti (Box Office Mojo).

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka Suomessa vuonna 2006 DVD:llä julkaistun elokuvan suomenkieliset tekstitykset noudattavat vuonna 2020 julkaistuja *Käännöstekstitysten laatusuosituksia*. Laatusuositukset laadittiin suomalaisen kieliasiantuntijayhteisön toimesta sitä varten, että käännöstekstittäminen Suomessa olisi mahdollisimman yhtenäistä ja audiovisuaalisen median käyttäjät saisivat nauttia mahdollisimman laadukkaista tekstityksistä. *South Park: Bigger, Longer & Uncut* -elokuvan suomeksi tekstitetty versio tuli levitykseen 14 vuotta ennen tätä yhtenäistämistä, ja sen käännöstekstityksistä voi saada selville, mitä laatusuosituksiin kirjattuja käytänteitä Suomessa on seurattu jo ennen niiden kokoamista. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, kuinka elokuvan luonne musikaalina on vaikuttanut käännösratkaisuihin. Audiovisuaalisten tekstien ja musiikin kääntäminen ovat molemmat hyvin luovaa kääntämistä, mikä vaikuttaa vahvasti kääntäjän tekemään työhön, ja sitä myötä myös käännöstekstityksiin elokuvassa, jossa musiikki on hyvin tärkeässä asemassa. Kääntäjän täytyy siis työskennellä sekä tekstityksien että musiikin rakenteiden rajoittamana. Tutkimuskysymykseni kuuluvatkin seuraavanlaisesti:

1. Ovatko elokuvan käännöstekstitykset ristiriidassa suositusten kanssa, ja jos ovat, miten?
2. Kuinka lähdeteksti on käännetty musiikkikääntämisen näkökulmasta?

Tutkielman rakenne on seuraava: luvussa 2, teoreettinen tausta, käsittelen lyhyesti audiovisuaalista kääntämistä tutkimuksen alana, minkä jälkeen perehdyn tekstittämiseen ja tässä tutkimuksessa käytettäviin *Käännöstekstitysten laatusuosituksiin*, jotka muodostavat puolet analyysini pohjasta. Tämän jälkeen käsittelen lyhyesti musiikin kääntämistä ja avaan Peter Low'n teosta *Translating Song: Lyrics and Texts*, joka muodostaa toisen puolen analyysini teoriaosuudesta. Seuraavaksi luvussa 3 esittelen tutkimuksessa käytettävän aineiston ja avaan tutkimusmenetelmääni. Luku 4 sisältää tutkimuksen analyysiosuuden, jossa tutkin aineistoa teoriaosuuden valossa. Luvussa 5 teen yhteenvedon analyysiosuuden tuloksista, minkä jälkeen esitän mahdollisia selityksiä tuloksissa näkyville eroille ja samankaltaisuuksille, joiden perusteella vastaan tutkimukseni tutkimuskysymyksiin. Lopuksi kerron tutkimuksen heikkouksista ja ehdotan mahdollisia tulevaisuuden tutkimuskohteita.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä tutkimuksessa analysoin elokuvaa sekä käännöstekstittämisen että laulukääntämisen näkökulmasta, joista kumpikin vaikuttaa kääntäjän tekemiin päätöksiin. Molemmat näistä muuttujista ovat jo itsessään oma tutkimusalansa, joten niitä tulee ymmärtää paremman yleiskuvan saamiseksi tehdyistä käännöspäätöksistä.

2.1 Audiovisuaalinen kääntäminen

Audiovisuaalinen kääntäminen (av-kääntäminen) viittaa kaikkeen kääntämiseen, jossa lähdeteksti koostuu äänestä ja kuvasta. Esimerkiksi elokuvat, musiikkivideot ja videopelit ovat audiovisuaalisia mediamuotoja, joiden kääntämiseen viitataan av-kääntämisenä. Av-kääntäminen ei kuitenkaan viittaa ainoastaan kirjoitetun tekstin tuottamiseen, vaan sen piiriin lasketaan myös muun muassa dubbaaminen (alkuperäisen ääniraidan dialogin korvaaminen kohdekielisellä dialogilla) ja selostaminen (Szarkowska & Jankowska, 2024). Av-kääntäminen on siis multimodaalista toimintaa, joka on usein Roman Jakobsonin (1959) kolmiosaisessa käännösjaottelussa interlinguaalista, eli kielten välistä kääntämistä, mutta ajoittain (esim. kuvailutulkkauksessa) laajenee myös intersemioottisen, eli eri merkintäjärjestelmien välisen kääntämisen piiriin.

Audiovisuaalinen media sisältää hyvin paljon informaatiota, joka myös voidaan esittää monella eri tavalla (kuten päällekkäisellä ja hektisellä dialogilla tai ei-standardikielellä), mikä voi hämmentää jopa lähdekielessä suhteellisen päteviä katsojia (Díaz-Cintas 2009, 4). Kääntäjän pitääkin pystyä päättämään, mitkä lähdetekstin ominaisuudet ovat tärkeitä tai edes mahdollisia säilyttää kohdetekstissä.

Av-kääntämisellä on monia eri käyttötarkoituksia. Viihdemedian, kuten televisio-ohjelmien ja suoratoistopalveluissa katsottavien sarjojen ja elokuvien, kääntäminen kielimuurien ylittämiseksi (joko tekstittämällä tai dubbaamalla) on valtava ala, mutta av-kääntämisellä voidaan myös esimerkiksi auttaa ihmisiä, joilla voi olla vaikeuksia audiovisuaalisten elementtien kanssa. Tekstittäminen esimerkiksi auttaa kuulovammaisia ihmisiä ymmärtämään audiopohjaisia teoksia, mutta myös näkövammaisia ihmisiä voidaan auttaa kuvailutulkkauksella, jossa ”visuaalisesti havaittu informaatio kuvaillaan verbaalisesti” (Tieteen Termipankki). Kuvailutulkkauksella on tärkeä rooli esimerkiksi kulttuurin kokemisen mahdollistamisessa monille: esimerkiksi Yleisradio tuottaa kuvailutulkkauksia moniin

suoratoistopalvelu Yle Areenassa katsottaviin sarjoihin, dokumentteihin ja elokuviin, koska palvelu auttaa näkövammaisten lisäksi autismin kirjon henkilöitä, maahanmuuttajia ja ikäihmisiä (Yle.fi). Internetissä on myös mahdollista lisätä nettisivuille kuvien yhteyteen alt-tekstejä, eli tekstejä, joita ruudunlukulaitteet voivat lukea ääneen sellaisia käyttäville ihmisille.

2.1.1 Käännöstekstitys

Käännöstekstitys on av-kääntämisen muoto, jossa audiovisuaalisessa mediassa esiintyvät elementit, kuten puhujien dialogi, kuvassa näkyvät tekstielementit (esim. kyltit, insertit, kirjojen kannet) ja ääniraidalla esiintyvä informaatio (laulut, taustaäänet) esitetään tekstinä ruudulla (Díaz Cintas, Remael 2014, 8). Suomen Kääntäjien ja Tulkkien Liiton (SKTL), Kieliasiantuntijat ry:n ja Kotimaisten kielten keskuksen (KOTUS) yhteistyönä vuonna 2020 laatimissa *Käännöstekstitysten laatusuosituksissa* sana ”käännöstekstitys” määritellään seuraavanlaisesti:

> ”Käännöstekstitys koostuu kertalukemalla ymmärrettävistä, yksi- tai kaksirivisistä repliikeistä eli tekstikatkelmista, jotka näkyvät ruudulla yleensä muutaman sekunnin kerrallaan. Käännöstekstitys palvelee ensisijaisesti katsojia, jotka eivät ymmärrä av-teoksen lähtökieltä tai ymmärtävät sitä heikosti. Tekstityksen tehtävänä on auttaa katsojia seuraamaan teosta ja eläytymään siihen teoksen lajityypin edellyttämällä tavalla.”

Suosituksissa myös huomautetaan, ettei termiä tulisi sekoittaa sanaan ”ohjelmatekstitys,” jolla tarkoitetaan ”kielensisäisiä tekstityksiä, esimerkiksi suomenkielisten ohjelmien tekstitystä suomen kielellä” (Ohjelmatekstitysten laatusuositukset, 2020). Tässä tutkielmassa viittaan sanaa ”tekstitys” käyttäessäni tarkemmin käännöstekstitykseen, jossa lähdetekstin kieli eroaa tekstityksen kohdekielestä.

Kääntäjät saattavat myös törmätä ongelmiin alkuperäistekstien epäselvyyden kanssa. Esimerkiksi Anna Matamala (2009) kirjoittaa tutkimuksessaan dokumenttien kääntämisessä siitä, kuinka kääntäjälle ei välttämättä tarjota teoksen alkuperäistä käsikirjoitusta tai transkriptiota siitä (111). Kääntäjä saattaa siis joutua työskentelemään täysin oman kuuntelemisensa pohjalta, mikä aiheuttaa ongelmia etenkin erisnimien kohdalla.

Koska tekstityksissä on merkittäviä rajoitteita, kuten laatusuositusten määritelmässä mainitaankin, on tärkeää tiedostaa, ettei tekstitysten ole tarkoitus olla suora käännös alkuperäistekstistä, vaan sen mukaelma. Kuten Díaz Cintas ja Remael (2014) tarkentavatkin omaa määritelmäänsä, tekstitysten tulee esiintyä synkronoidusti kuvan ja dialogin kanssa ja tarjota semanttisesti riittävä selonteko alkuperäisestä dialogista (9). Tekstittämisen konkreettiset rajoitukset pakottavat kääntäjän työskentelemään tiettyjen

raamien sisällä, minkä takia alkuperäinen informaatio tulee usein ilmaista lyhyesti. Lisäksi kääntäjä saattaa joutua jättämään dialogia kokonaan pois tekstityksestä, esimerkiksi monen hahmon puhuessa päällekkäin tai samaan aikaan kun ruudulla näkyy tekstiä, joka tulisi myös tuoda ilmi tekstityksissä.

Käännöstekstittämisen laadun arvioimiseen on olemassa erilaisia metodeja, joista merkittävin tämän tutkimuksen kirjoitushetkellä on Jan Pedersenin vuonna 2017 ehdottama FAR-malli. Mallin tarkoituksena on toimia arviointisysteeminä käännöstekstityksien laadulle niiden funktionaalisen vastaavuuden (F), kielellisen hyväksyttävyyden (A) ja luettavuuden (R) perusteella. FAR-mallista on tullut suosittu työkalu käännöstieteessä, ja se on nykyään avainasemassa useissa alan tutkimuksissa (esimerkiksi Koglin ym. 2022, Sanatifar & Ghamsarian 2023, Ludera ym. 2024). FAR-malli itse syntyi toiveesta luoda laadunarviointisysteemi, jota voitaisiin käyttää kielten välisen tekstittämisen arvioimiseen: Pedersen (2017) viittaakin artikkelissaan paljon Pablo Romero-Frescon ja Juan Martínez Pérezin vuonna 2015 luomaan NER-malliin, jota voidaan käyttää kielensisäisten tekstitysten arviointiin, mutta jota ei voida soveltaa samalla tavalla käännöstekstityksiin.

2.1.2 Käännöstekstitysten laatusuositukset

Vuoden 2020 tammikuussa julkaistut *Käännöstekstitysten laatusuositukset* ovat Kieliasiantuntijat ry:n, Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton, Kotimaisten kielen keskuksen sekä muiden suomalaisten käännös- ja kielialan ammattilaisten yhteistyöllä laatimat ohjeet suomenkieliseen käännöstekstittämiseen, ja niiden käyttämistä suosittelevat muun muassa MTV Oy ja Yleisradio (AV-kääntäjät). Suositukset perustuvat suomalaisiin av-kääntämisen käytänteisiin, sekä aikaisemmin mainittuun Jan Pedersenin FAR-malliin, mikä näkyy muun muassa niiden hyvin samankaltaisessa kolmiosaisessa rakenteessa. Suosituksista on myöhemmin myös julkaistu ruotsin- ja englanninkieliset versiot.

Laatusuositukset on tarkoitettu pääasiassa televisiossa, suoratoistopalveluissa ja tallenteilla näkyvien tekstitysten luomiseen. Seuraavat asiat on lueteltu vielä erikseen suosituksissa niiden tarkoituksiksi: av-tekstityksiä tuottavien ja kuluttavien palveleminen, yhdenmukaisten tekstityskäytänteiden luominen, ohjenuorana toimiminen kääntäjille, laadun merkkinä toimiminen asiakkaille sekä alan sanaston vakiinnuttaminen. Suositusten laatijat ovat perustelleet niiden kirjoittamista sillä, että erilaiset tekstitykset ovat Suomen luetuimpia tekstejä, mutta jokaisella käännöstekstityksiä tuottavalla yhtiöllä on omat standardinsa ja vaatimuksensa niiden tuottamiseen, mikä puolestaan on johtanut merkittäviin erilaisuuksiin

tekstitysten välillä (Gorschelnik, 2020). Myös suomalaiset yleisöt ovat huomanneet käännöstekstitysten vaihtelevan laadun (Lindström 2017), mikä on osaltaan saanut kielialan ammattilaiset työskentelemään yhdessä parempien tekstityksien tuottamiseksi. Laatusuositusten tarkoituksena ei kuitenkaan ole toimia sääntöinä, sillä kuten niiden nimessäkin painotetaan, on kyseessä työkalu, jonka tarkoituksena on auttaa kääntäjiä. Itse asiakirjassa sanotaan, että ne esitetään vahvoina suosituksina, mutta kääntäjän tulee aina tapauskohtaisesti harkita, tuleeko niitä noudattaa. Laadukas av-teos on kuitenkin aina tärkeämpi lopputulos kuin ohjeiden täydellinen noudattaminen.

Suositukset koostuvat kolmesta isosta osa-alueesta: kielellinen hyväksyttävyys, luettavuus ja miellettävyys sekä ilmaisun käytänteet. Nämä eri kategoriat jaetaan tarkempiin alakategorioihin, joissa käsitellään yksityiskohtaisia elementtejä käännöstekstittämisessä. Käsitellyt asiat sisältävät niin teknisiä asioita, kuten repliikin ajastusta ja asettelua, kuin kielellisiä valintojakin, kuten lokalisaatiota. Taulukko 1 sisältää kaikki suosituksien luvut ja alaluvut. Niiden lisäksi suositukset sisältävät johdannon ja sanaston.

Taulukko 1. ***Käännöstekstitysten laatusuositukset***

1 Kielellinen hyväksyttävyys	2 Luettavuus ja miellettävyys	3 Ilmaisun käytänteet
1.1 Kielioppi ja oikeinkirjoitus 1.2 Luontevuus	2.1 Jaottelu 2.1.1 Rivijako repliikin sisällä 2.1.2 Virkkeen jaottelu useampaan repliikkiin 2.2 Ajastus 2.2.1 Repliikkien kesto 2.2.2 Lukunopeus 2.2.3 Kuvaleikkaukset 2.3 Kirjoitustekniset käytänteet 2.3.1 Virkkeen jatkuminen ja puhujan vaihtuminen 2.3.1.1 Virkkeen jatkuminen toiseen repliikkiin 2.3.1.2 Puhujan vaihtumisen merkitseminen 2.3.2 Asettelu ja ulkonäkö 2.3.2.1 Repliikkien sijoittelu kuvaan 2.3.2.2 Nostot, siirrot ja palkit 2.3.2.3 Planssit 2.3.2.4 Keskittäminen 2.3.2.5 Isot kirjaimet 2.3.2.6 Kursivointi 2.3.2.7 Tekstitysvärit 2.3.3 Tekstitykselle ominainen välimerkkien käyttö 2.3.3.1 Huuto- ja kysymysmerkit 2.3.3.2 Kaksoispiste ja puolipiste 2.3.3.3 Kolme pistettä 2.3.3.4 Lainausmerkit 2.3.3.5 Muut välimerkit	3.1 Sidoksisuus 3.1.1 Koherenssi 3.1.2 Koheesio 3.1.3 Teema ja reema 3.1.4 Painotus 3.1.5 Toistot 3.2 Kotouttaminen 3.3 Puhekieli, slangi ja murteet 3.4 Kirosanat 3.5 Vieras kieli ja vieraan kielen murteet 3.6 Laulut ja runot 3.7 Kirjeet ja viestit 3.8 Lyhenteet 3.9 Kellonajat 3.10 Luvut ja mittayksiköt 3.11 Krediittirepliikki

Ensimmäinen luku on lyhyin sekä alalukujen että tekstin määrältään, sillä sen tarkoituksena on vain kertoa, että käännöstekstityksissä kuuluu käyttää hyvää suomen kieltä, joka noudattaa suomen kielioppia ja on luontevaa, ymmärrettävää ja idiomaattista.

Suositusten luvussa ”2 Luettavuus ja miellettävyys” keskitytään repliikkiteknisiin asioihin, kuten lauseiden jakamiseen repliikin sisällä tai useamman repliikin välillä. Lisäksi siinä kerrotaan puhtaasti teknologisista aspekteista, kuten tekstitysten sijoituksesta ruudulle, repliikkien ajallisesta kestosta kuvassa ja erilaisista välimerkeistä.

Laatusuositusten kolmas ja viimeinen osa, Ilmaisun käytänteet, on käännöskeskeisin luku. Luvun kuvauksessa sen aihe tiivistetään seuraavasti:

> Onnistunut av-käännös on mahdollisimman yksiselitteinen ja ymmärrettävä sekä kohderyhmilleen sopiva. Ilmaisu on napakkaa ja ytimekästä sekä kertalukemalla miellettävää. Näin katsoja voi seurata myös kuvaa ja siten tekstitettyä av-teosta kokonaisuutena. Kielen tulee silti olla ilmaisuvoimaista ja sidoksista eikä töksähtelevää sähkösanomakieltä. (14)

Siinä missä luvussa 2 kerrottiin tekstin jakamisesta repliikkien välille esimerkiksi sen mukaan, miten lause kannattaa jakaa osiin, aloitetaan 3. luku sillä, minkälaisella kielenkäytöllä ajatus ja merkitys säilyvät repliikkien välillä. Lisäksi luku kertoo esimerkiksi siitä, kuinka lähdeteoksen sisältämän toiston kanssa toimitaan tekstityksessä tai kuinka kellonajat tulisi kirjoittaa. Näiden elementtien lisäksi siinä annetaan ohjeita muun muassa kotouttamiseen ja erikoisen lähdetekstin käsittelemiseen. Luvussa käsitellään erilaisia lähdeteosten ominaisuuksia, jotka voivat vaatia tietyntyyppisiä käännösratkaisuja tai av-kääntämisen erikoisominaisuuksien tiedostamista. Esimerkiksi kuvassa näkyviin esineisiin viittaavissa lauseissa ei välttämättä tarvitse mainita esinettä erikseen nimeltä. Av-kääntämisen multimodaalisuudella on siis usein merkitystä käännösratkaisujen suhteen.

Tutkimukselleni olennaisin av-kääntämisen elementti on tietyn av-kääntämisen muodon (tässä tapauksessa käännöstekstittämisen ja musikaalikappaleiden) erikoisominaisuuksien toteutuminen kohdetekstissä.

2.2 Laulun kääntäminen

Laulujen kääntäminen muistuttaa paljon kirjallisuuden, ja etenkin runojen, kääntämistä (Low 2016, 20). Laulujen sanoitukset ovat luovaa tekstiä, joka välittää informaatiota muutenkin kuin vain sanojen ja lauseiden suoran merkityksen kautta. Kielellinen leikittely, metaforat ja muut kaunokirjallisuudessa esiintyvät haasteet ovat esillä lauluissakin, mutta laulujen kääntämisessä täytyy kuitenkin ottaa huomioon lukuisia sanojen ulkoisia tekijöitä, kuten laulua ympäröivä musiikki, kuinka sanoitukset esitetään, ja mitä tunteita kappale yrittää kuulijassa herättää.

Kuten johdannossa jo mainitsinkin, musiikin kääntämisen tutkimus on hyvin vähäistä käännöstieteessä (Susam-Sarajeva 2008), minkä myötä myös kirjallisuutta tai tutkimusta musikaalien kääntämisestä on vaikeaa löytää. Tutkimuksia musikaaleista on toki tehty, mutta ne ovat suurilta osin yksittäisiä artikkeleita kääntämistä isommin käsittelevissä julkaisuissa tai opinnäytetöitä (ks. esim. Kannisto 2019). Musikaalien kääntämisestä yleisesti kertovaa kirjallisuutta ei kuitenkaan vaikuta löytyvän ollenkaan. Kirjallisuuden määrä vähenee

entisestään, kun tarkennamme musikaalien määritelmän musikaalielokuviin, jotka ovat ilmiönä paljon musiikkiteatteria tuoreempi. Musikaalien käännösten tutkiminen on siis toteutettava yleisesti laulujen kääntämistä käsittelevien resurssien avulla.

2.2.1 Translating Song: Lyrics and Texts

Peter Low'n *Translating Song: Lyrics and Texts* on tarkoitettu yleiseksi ohjekirjaksi laulujen kääntämiseen ja käsittelee lukuisia asioita, joita laulujen kääntämisessä tulee ottaa huomioon. Kirja ei anna suoria vastauksia laulujen kääntämiseen samalla tavalla kuin esimerkiksi *Käännöstekstitysten laatusuositukset*, vaan nostaa esille ongelmia ja mahdollisia ratkaisuja esimerkkien avulla. Laulujen kääntäminenhän on luovaa kääntämistä, joten oikeita vastauksia ei niiden tapauksessa olekaan. Low itse sanoo musiikin kääntämistä hankaloittavista tekijöistä puhuessaan, ettei hänen tarkoituksenaan ole luoda tiukkaa ohjenuoraa, vaan kysyä kysymyksiä ja ehdottaa työkaluja niiden kanssa toimimiseen (31).

Kirjassa jaotellaan laulukäännökset kahteen kategoriaan: laulettavat käännökset ja luettavat käännökset. Laulettavat käännökset poikkeavat huomattavasti muusta käännöstyöstä (Low 2016, 78). Laulettavassa käännöksessä alkuperäisen kappaleen musiikki säilyy samanlaisena, mutta sanoitukset kirjoitetaan uusiksi kohdekielellä. Tällaisia käännöksiä tarvitaan esimerkiksi dubatuissa elokuvissa tai suomennetuissa musikaaleissa. Toisin kuin luettavaksi tarkoitetuissa laulukäännöksissä, laulettavassa käännöksessä kääntäjän täytyy ottaa tarkasti huomioon musiikin rytmi, sanoitusten tavut, riimit ja laulettavuus (esimerkiksi artikulaation suhteen), sillä lopputuloksen tulee olla laulettavissa alkuperäisen musiikin kanssa. Riku Haapaniemi ja Emma Laakkonen (2019) kuvailevatkin laulun kääntämistä tilanteeksi, jossa kääntäjän kädet ovat samanaikaisesti luovan kääntämisen kannalta vapaat ja musiikin teknisten elementtien puolesta sidotut (1). Laulettavuus on kuitenkin todella vaikea ominaisuus määritellä tai mitata, kuten esimerkiksi Johan Franzon (2014) toteaa artikkelissaan kääntäjän mahdollisista käännösvalinnoista: laulun kääntämisessä voidaan yrittää keskittyä esimerkiksi kauniiseen ja runolliseen ilmaisuun, riimeihin tai luonnollisen kuuloiseen ilmaisuun (396).

Luettavia laulukäännöksiä luodaan moniin eri tarkoituksiin, kuten laulujen tutkimiseen, konserttiohjelmiin ja tekstityksiin (Low 2016). Luettavat käännökset eivät siis ole yksi tekstityyppi, vaan käsite jakautuu pienempiin alakategorioihin, joiden konteksti kääntäjän tulee tietää käännöstä tuottaessaan. Esimerkiksi tutkimuskäyttöön luotu käännös voidaan jopa kääntää suoraan sana sanalta tarkemman tulkinnan saamiseksi, kunhan lukijalla on tukenaan toinen, perinteisemmin käännetty versio samasta tekstistä (Low 2016, 43). Tekstityksissä taas

kääntäjä yrittää säilyttää viestin ytimen tiivistämällä laulettua sanastoa. Yhteistä näille käännöksille on kuitenkin se, että laulun musiikillisia ominaisuuksia, kuten rytmiä, ei tarvitse noudattaa. Luettavaksi tarkoitetut laulukäännökset ovat alkuperäiskielisen laulun tukena tavalla tai toisella, eivätkä niinkään yritä korvata sitä.

Eri käyttötarkoitukseen luotavien laulukäännösten lisäksi kirjassa puhutaan paljon laulujen erikoisominaisuuksista, jotka erottavat laulujen kääntämisen muusta luovasta kääntämisestä. Kirjansa toisessa luvussa Low kirjoittaa laulujen ominaisuuksista, joihin hän itse viittaa termillä ”upstream issues,” eli yläjuoksun ongelmat. Termillä hän viittaa laulun laveampiin lähdekielisiin ominaisuuksiin, joita hän vertaa myöhemmin tarkempiin alajuoksun ongelmiin. Hän listaa 18 eri asiaa, joista viisi on luokiteltu laajemmiksi ongelmiksi.

Ensimmäiseksi hän mainitsee laulujen sanoituksien ulkoiset ominaisuudet, eli miltä laulu kuulostaa. Laulut käyttävät musiikin ”ulkoisia” tehokeinoja kuten toistoa, alkusointua ja venyviä vokaaleja sanojen lopussa kuulostaakseen miellyttävältä. Toisena ongelmana hän mainitsee laulujen sisäiset ominaisuudet, kuten laulun kuulijassa herättämät tunteet. Laulut harvemmin sisältävät faktoja tai empiiristä informaatiota. Sen sijaan ne yrittävät olla runollinen ilmaisukeino, joka yrittää luoda esimerkiksi draamaa tai komediaa, ja kääntäjän tulee ymmärtää näitä elementtejä ja tuntemuksia lauluja kääntäessään.

Kolmas aihe on laulun alamerkitys (eng. sense), eli mitä laulu todella tarkoittaa ja mistä se kertoo. Laulut sisältävät paljon lähdekulttuurisia viittauksia ja merkityksiä niin sanoituksissaan kuin nimissäänkin, ja kääntäjän tulee hyvän käännöksen tehdäkseen ymmärtää mistä laulussa oikein on kyse. Esimerkkinä Low tarjoaa australialaisen kappaleen *Kookaburra Sits in the Old Gum Tree,* joka sisältää sanan *bush*, joka ei Australiassa tarkoita kirjaimellista puskaa vaan syrjäisiä metsäseutuja. Neljäntenä Low mainitsee ei-standardikielen, eli murteet, slangit ja muut kielen yleisimmästä muodosta poikkeavat puhe- ja kirjoitustyylit. Vaihtoehtoisella kielenkäytöllä musiikissa on aina syy, ja sille vastaavuuden löytäminen toisessa kielessä on todella haastavaa. Viimeisenä laajana ongelmana Low listaa kulttuurisidonnaiset ongelmat, kuten alluusiot ja intertekstuaaliset viittaukset lähdekielisessä kulttuurissa. Parodiat ovat hyvä esimerkki kulttuurisidonnaisista teksteistä, sillä ne perustuvat oleellisesti aikaisemmin olevassa oleviin kulttuurituotoksiin, ja parodisten elementtien ymmärtäminen vaatii sen, että yleisö tuntee parodian kohteen.

Yllä mainittujen laajempien ongelmien lisäksi Low on listannut 13 tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa haastetta, jotka esiintyvät hänen mukaansa lauluissa useammin kuin muussa tekstityypeissä: moniselitteisyys, arkaismit ja vanhentunut kielenkäyttö, kiertoilmaisut, vakiintuneet ilmaisut, vieraskieliset ilmaisut, kesken jääneet virkkeet, ironia, huumori ja vitsit, metaforat ja vertauskuvat, neologismit, toisto, riimit ja karkeudet ja rivoudet. Nämä 13 eri haastetta sisältyvät aikaisemmin mainittuihin viiteen suurempaan kategoriaan, mutta ovat tarpeeksi olennaisia laulujen kääntämiselle, että ne ovat ansainneet erikoismaininnan omina ongelminaan.

Low kirjoittaa myös niin sanotuista alajuoksun ongelmista, jotka esiintyvät itse käännösprosessissa. Monet lähtötekstiset ominaisuudet voivat olla hankalia tai mahdottomia säilyttää kohdekielessä (63). Tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa lähtökielen kirjaimet, sanajärjestykset ja tarkat kirjain- ja tavumitat. Kaikkien näiden elementtien säilyttäminen ei kuitenkaan ole oletettuakaan kääntäjältä, joten vain tärkeimpien ominaisuuksien tulisi näkyä myös kohdetekstissä. Etenkin käännöstekstittämisen kontekstissa niiden menettäminen on hyväksyttävää, sillä itse viestin välittäminen lyhennetyssä muodossa on tärkeämpää.

Koska tutkimukseni keskittyy käännöstekstityksiin, ovat tietyt laulukääntämisen ominaisuudet merkittävämpiä kuin toiset. Low'n oman määritelmän mukaan elokuvissa olevien musiikkitekstityksien tulisi olla tiiviste (eng. *gist*) lauletusta lähdetekstistä ja viedä mahdollisimman vähän huomiota pois ruudulla tapahtuvasta visuaalisesta informaatiosta (75). Niissä tulee siis korostua laulujen sisäiset ominaisuudet, merkitys ja kulttuurilliset elementit. Ulkoiset ominaisuudet jäävät siis taka-alalle (mikä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö niitä voisi silti sisällyttää käännökseen.)

3 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ

Tässä luvussa kerron tarkemmin ensiksi keräämästäni aineistosta ja sen keruusta, minkä jälkeen esittelen analyysissa käyttämiäni lähdemateriaaleja ja selitän tutkimusmenetelmäni.

3.1 Aineisto

South Park: Bigger, Longer & Uncut on animoitu musikaalikomediaelokuva, joka julkaistiin vuonna 1999. Elokuvan ohjasi Trey Parker, joka kirjoitti sen yhdessä Matt Stonen kanssa. Kaksikko on myös luonut sarjan *South Park*, jonka maailmaan elokuvakin sijoittuu. Elokuvan tarina kertoo neljästä pojasta (Stan, Kyle, Cartman ja Kenny), jotka käyvät katsomassa kanadalaisen elokuvan ”Tuliperseet”, joka on täynnä kiroilua ja törkeyksiä. Poikien vanhemmat saavat tietää tästä ja perustavat järjestön Kanadaa vastaan (Mothers Against Canada, eli MAC), jonka toiminta johtaa sotaan Kanadan ja Yhdysvaltojen välillä. Lopulta MAC ottaa Tuliperseet-elokuvan tähdet, Terrancen ja Philipin, vangeiksi ja aikoo teloittaa heidät. Stan, Kyle ja Cartman yrittävät pelastaa tähdet samalla kun Kenny yrittää estää Saatanaa valtaamasta maailmaa muinaisen profetian mukaan.

Koska elokuva on musikaali, on musikaalikappaleilla suuri rooli sen tarinankerronnassa ja tematiikassa. Ne vievät juonta eteenpäin ja tuovat syvyyttä sekä tarinan miljööhön että hahmoihin. Elokuva sisältää 12 kappaletta (mukaan lukematta lopputekstien aikana soivia lauluja, joita ei voida laskea musikaalinumeroiksi), jotka kattavat lähes 22 minuuttia sen 81 minuutin kestosta. Kappaleet kirjoittivat yhdessä Trey Parker ja useita musiikkipalkintoja voittanut Marc Shaiman.

Tutkimuksen aineisto on kerätty elokuvan vuonna 2006 Suomessa julkaistulta DVD:ltä, jonka käännöstekstitykset on tehnyt Timo Juntunen. Olen valinnut elokuvasta neljä musikaalinumeroa tämän tutkimuksen tarkoituksiin: *It’s Easy, M’kay* (kesto 1m53s), *Blame Canada* (1m26s), *Kyle’s Mom* (1m10s) ja *La Resistance* (1m50s).

It’s Easy, M’kay sisältää kääntäjälle hankalia sanaleikkejä sekä kirosanoja, jotka ovat elokuvan teeman kannalta tärkeä osa sen kielenkäyttöä. Lisäksi sen käännöstekstitykset sisältävät virheitä, joita koen mielekkääksi käsitellä tutkimuksessa.

Blame Canada oli Oscar-ehdokkaana kategoriassa ”paras laulu” vuoden 2000 Oscar-gaalassa, ja erilaisia versioita laulusta on käytetty muun muassa videopeleissä *South*

Park: The Stick of Truth ja *South Park: Fractured But Whole*, sekä sarjan vuoden 2025 kesällä julkaistavan 27. kauden trailerissa.

Kyle's Mom (jota kutsutaan vaihtelevasti myös nimellä *Kyle's Mom's a Bitch* jopa *South Parkin* virallisissa lähteissä, mutta johon viittaan tässä tutkielmassa lyhyemmällä nimellä) on yksi *South Parkin* suosituimmista ja kuunnelluimmista lauluista, koska sillä on eri videoiden välillä yhteensä useita kymmeniä miljoonia katsomakertoja YouTubessa. Se myös voitti sosiaalisen median alustoilla vuonna 2022 järjestetyn South Park Music Madness -faniäänestyksen, jossa ihmiset äänestivät suosikkilaulujaan sarjan historiasta (Fandom). Laulussa on hyvin paljon toistoa ja vieraskielistä laulua, joita on mielenkiintoista tutkia tekstittämisen näkökulmasta. Laulu on alun perin sarjan ensimmäisen kauden joulujaksosta, ja elokuvan versio perustuu paljolti siihen erinäisillä lisäyksillä. Kaikki kolme tähän mennessä mainittua laulua esitettiin myös *South Parkin* 25-vuotisjuhlakonsertissa vuonna 2022.

La Resistance on elokuvassa merkittävä laulu, sillä se pohjustaa alkavan kolmannen näytöksen ja elokuvan huippukohdan. Se on myös potpuri, jossa yhdistyy muita elokuvan lauluja, muun muassa *Blame Canada*. Lisäksi se sisältää kääntäjälle haastavia tehtäviä sanoituksissaan, mikä näkyy tekstityksissä tekstin kokonaan pois jättämisenä, mikä on käännöstekstittämisen tutkimuksen suhteen hyvin otollinen aihe.

Keräsin lauluista jokaisen musikaalinumeroiden aikana kuvassa näkyvän suomenkielisen repliikin Word-tiedostoon kappalekohtaisesti. Kerättyjä repliikkejä on yhteensä 76. Alkuperäiset englanninkieliset sanoitukset otin nettisivulta Genius.com, jonne sivustolle rekisteröityneet käyttäjät voivat kirjata laulujen sanoituksia. Käytän internetistä löytyviä sanoituksia parista eri syystä. Ensinnäkin, Genius.com sisältää paljon sanoituksia, joista en itse saanut täysin selvää lauluja kuuntelemalla, ja fanien kirjoittamat sanoitukset ovat auttaneet minua ymmärtämään musikaalinumeroiden laulua paremmin. Toiseksi, DVD:llä olevan englanninkieliset tekstitykset ovat jättäneet laulujen sanoituksista pois joitakin sanoja ja ilmaisuja, oletettavasti siksi, etteivät ne ole mahtuneet repliikkeihin. Lisäksi niissä esiintyy ajoittain selviä virheitä laulettujen sanojen ja repliikkien välillä.

En kyennyt löytämään laulujen sanoituksille minkäänlaista virallista julkaisua, joten päätin käyttää elokuvan fanien kirjoittamia sanoituksia, sillä ne ovat yhteisön yhdessä keräämiä ja selvät virheet ovat korjautuneet ihmisten niitä ajan kanssa editoidessa. Siitä huolimatta tulee tiedostaa, että käyttämäni sanoitukset eivät välttämättä ole täydellisiä, sillä

ihmiset ovat niitä kirjatessaan saattaneet tehdä virheitä tai tulkita asioita eri tavoin, eikä sanoituksille ole merkitty lähteitä. Esimerkiksi lauluun *Kyle's Mom* on sivustolla merkitty sanoitus ”On Wednesday through Saturday, she's a bitch”, mutta kuunneltuani itse kappaleen ja kaksi muuta virallista versiota siitä (*South Parkin* 25. kauden kunniaksi esitetyn orkesteriversion sekä *South Parkin* 25-vuotisjuhlakonsertissa esitetyn version) olen varma siitä, että oikeat sanat kuuluvat ”on Wednesdays and Saturdays she's a bitch”. Näistä mahdollisista virheistä huolimatta uskon, että käyttämäni lähde on paras saatavilla oleva materiaali tähän tarkoitukseen.

Käsittelen analyysissani paljon tekstitysrepliikkejä, jotka olen kirjoittanut tekstiin alla olevan esimerkin mukaisesti. Merkitsen repliikin rivien välistä rajaa vinoviivalla, ja mahdollista kahden repliikin välistä rajaa kahdella vinoviivalla

Repliikin ylempi rivi / Repliikin alempi rivi

Ylempi rivi / Alempi rivi // Ylempi rivi / Alempi rivi

Käytän samaa merkintätapaa myös alkuperäisten sanoitusten kohdalla merkitäkseni rivien vaihtumista lähteenä käyttämälläni nettisivulla.

Don't blame me for my son Stan / He saw the darn cartoon and now he's off to join the Klan

Viitatessani elokuvan sanoituksiin (sekä alkuperäisiin että käännöksiin) merkitsen joskus laulut, joista ne ovat lähtöisin, lyhenteillä tekstipätkien perässä. Teen näin tilanteissa, joissa esimerkiksi viittaan useammasta laulusta valittuihin repliikkeihin samassa virkkeessä. En käytä lyhenteitä, jos olen maininnut jo puhuvani tietystä laulusta eikä sekaannusta pitäisi syntyä kontekstissa. Lyhenteet muodostuvat laulujen nimien alkukirjaimista. Lyhenteet ovat IEM (It's Easy, Mkay), BC (Blame Canada), KM (Kyle's Mom) ja LR (La Resistance).

Jumala on teille hymyillyt / Kansan kohtalo on käsissänne (LR)

Talk to kids around the world / It might go a little bit somethin' like this (KM)

3.2 Menetelmä

Ymmärtääkseni elokuvan tekstittäneen kääntäjän tekemiä käännöspäätöksiä analysoin aineistoksi valitsemiani musikaalinumeroita kahden eri lähteen tarjoamien näkökohtien avulla. Nämä lähteet ovat *Käännöstekstityksien laatusuositukset* (2020) sekä Peter Low'n *Translating*

song: Lyrics and Texts (2016). Tässä luvussa kerron tarkemmin siitä, kuinka nämä lähteet muodostavat pohjan tutkimuksen analyysille.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen vertaileva tekstianalyysi, eli käännösvertailu, ja perustuu omaan analyysiini edellä mainittujen teoreettisten viitekehysten avulla. Käyn analyysissäni läpi tutkimuksen aineistoa ensiksi sen mukaan, kuinka käännöstekstitykset noudattavat laatusuositusten ohjeita. Sen jälkeen tutkin, kuinka elokuvan englanninkieliset laulusanoitukset on käännetty laulukääntämisen näkökulmasta. Käytän tässä hyväkseni Peter Low'n kirjaa katsomalla, kuinka hänen mainitsemansa laulukääntämisen erikoisongelmat on ratkaistu elokuvan käännöstekstityksissä.

Teorialuvussa aikaisemmin käsittelemäni laatusuositukset jakautuvat kolmeen suureen kategoriaan, jotka jakautuvat vielä yhteensä 43 alakategoriaan, jotka käsittelevät niin kielellistä pätevyyttä kuin asettelua ja merkintäkäytänteitäkin. En käsittele näistä kategorioista jokaista tutkimuksessani kahdesta syystä. Ensinnäkin tämä tutkimus keskittyy kääntäjän tekemiin kielellisiin päätöksiin, kuten esimerkiksi kielellisen sidosteisuuden ylläpitämiseen tai slangin käyttämiseen. Olen siis jättänyt pois joitakin teknisiin asioihin liittyviä kategorioita, kuten "2.2 Ajastus," joka käsittelee muun muassa sitä, kuinka pitkään repliikit ovat nähtävissä ruudulla.

Toiseksi, olen jättänyt käsittelemättä kategorioita, jotka keskittyvät asioihin, jotka eivät esiinny aineistossa. Näitä kategorioita ovat esimerkiksi "2.3.3.4 Lainausmerkit" ja "3.9 Kellonajat." Aineistossa ei esiinny lainausmerkkejä eikä kellonaikoja, joten niiden käsitteleminen analyysissa olisi turhaa. Pois jättämäni kategoriat ovat tarkemmin ajastus (sekä sen alakategoriat), tekstitysvärit, kaksoispiste ja puolipiste, kolme pistettä, lainausmerkit, muut välimerkit, kirjeet ja viestit, lyhenteet, kellonajat, luvut ja mittayksiköt, krediittirepliikki (laatusuositukset) ja kiertoilmaisut, kesken jääneet virkkeet, ja neologismit (Low). Laatusuosituksissa on myös monta kategoriaa, kuten toistot ja ei-standardikieli, jotka esiintyvät myös Low'n kirjassa. Käsittelen näitä kategorioita laatusuosituksia koskevassa analyysissä, elleivät ne vielä erikseen ole tekstityksen ulkopuolella oleellisia laulukääntämiselle.

Olen jakanut analyysini tekstityksistä lukuihin 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 ja 4.5. Tutkin kunkin kohdalla, kuinka kategoriat ilmenevät aineistoksi valituissa musikaalikappaleissa ja niiden repliikeissä. Käännöstekstitysten laatusuositukset sisältävät paljon kirjoitettuja esimerkkirepliikkejä, jotka noudattavat suosituksien ohjeita. Lisäksi dokumentissa on välillä

esimerkkejä tavoista, joilla repliikkejä ei tulisi kirjoittaa. Vertailen elokuvissa olevia tekstityksiä luvuissa oleviin esimerkkeihin silloin, kun niitä on saatavilla. En kuitenkaan aina sisällytä suosituksien esimerkkejä analyysitekstissä, ellei se ole erityisesti tarpeellista. Tämä päätös juontuu siitä, että teksti säilyy näin luettavuudeltaan selkeämpänä. Selitän kuitenkin aina, mistä ohjeessa on kyse. Luvuissa, joissa asia on selitetty ilman konkreettista esimerkkiä (esim. 1.1 Kielioppi ja oikeinkirjoitus), analysoin aineistoani tulkintani mukaan sanallisista selityksistä. *Translating Song: Lyrics and Texts* sisältää vähemmän käytännön esimerkkejä, ja ne ovat usein monimutkaisempia (esim. kokonaisia laulusäkeistöjä) kuin laatusuosituksien esimerkit. Kirjassa käsitellyt asiat ovat myös vähemmän yksityiskohtaisia kuin laatusuositusten käsittelemät esimerkit (vertaa esim. laulun merkitys vs. välimerkin sijoittaminen repliikkiin). Laulukääntämisen konsepteja käsitellessäni en siis lainaa kirjasta esimerkkejä analyysiini.

Alla olevassa listassa ovat kaikki tutkimukseni alaluvut käsittelyjärjestyksessä.

4.1 Kielellinen hyväksyttävyys

4.2 Luettavuus ja miellettävyys

4.2.1 Jaottelu

4.2.2 Kirjoitustekniset käytänteet

4.3 Ilmaisun käytänteet

4.3.1 Sidoksisuus

4.3.2 Kotouttaminen

4.3.3 Ei-standardikieli

4.3.4 Kiroilu

4.3.5 Vieraskielet

4.4 Puuttuvat käännöstekstitykset

4.5 Laulukääntäminen

4.5.1 Laulujen ulkoiset ominaisuudet

4.5.2 Laulujen sisäiset ominaisuudet

4.5.3 Pienempiä laulukääntämisen haasteita

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa (4.1, 4.2 ja 4.3) pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli kuinka *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* suomenkieliset käännöstekstitykset noudattavat *Käännöstekstitysten laatusuosituksia.* Toteutan tämän käsittelemällä laatusuosituksissa esiintyvät kategoriat numerojärjestyksessä alusta loppuun.

Ensimmäisessä alaluvussa 4.1 katson, kuinka kielioppi, oikeinkirjoitus ja luontevuus on toteutettu elokuvan käännöstekstityksissä. Lisäksi olen sisällyttänyt puhekielen käyttämisen ja tekstityksissä olevat kirjoitus- ja käännösvirheet tähän lukuun, sillä koen sopivimmaksi käsitellä niitä osana kielellistä hyväksyttävyyttä.

Seuraava luku, 4.2, sisältää suositukset, jotka koskevat repliikkien kirjoittamiseen ja niissä tapahtuvien teknisten asioiden merkitsemiseen liittyviä aiheita. Näitä ovat tekstin jaottelu, puhujan ja sen vaihtumisen merkitseminen, repliikkien sijainti kuvassa, planssit ja kursiivin käyttäminen.

Luku 4.3 keskittyy itse kääntämiseen, eli siihen, minkälaista kieltä ja käännösvalintoja käännöstekstityksissä on käytetty. Luvussa käsitellyt aiheet ovat toisto, kotouttaminen ja kulttuurilliset viittaukset, kirosanat ja muu ruma kielenkäyttö, lähdekielestä poikkeavien vieraskielten käyttö ja riimit.

Luku 4.4 käsittelee vain yhtä aihetta: käännöstekstityksien puuttumista tietyissä elokuvan kohdissa. Aihe on saanut oman alalukunsa, sillä se ei sisälly luontevasti mihinkään muuhun alalukuun, mutta se on merkittävä asia elokuvan tekstitystä käsitellessä.

Alaluvussa 4.5 keskityn toiseen tutkimuskysymykseeni, eli kuinka elokuvan laulusanoitusten käännökset onnistuvat laulukäännöksinä. Käsittelen elokuvan laulujen kääntämistä puhtaasti laulukääntämisen näkökulmasta niiden *Translating Song: Lyrics and Texts* -kirjassa olevien haasteiden näkökulmasta, jotka eivät vielä ole nousseet esille laatusuosituksissa.

4 ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin tutkimuksen aineiston Menetelmä-luvussa selittämieni metodien mukaisesti. Ensiksi vertaan käännöstekstityksiä *Käännöstekstitysten laatusuosituksiin* saadakseni selville, kuinka ne noudattavat suositusten ohjeistuksia. Sen jälkeen analysoin käännöstekstityksiä laulukääntämisen näkökulmasta.

4.1 Kielellinen hyväksyttävyys

Laatusuosituksien ensimmäisen luvun, Kielioppi ja oikeinkirjoitus, tarkoituksena on lyhyesti sanottuna se, että käännöstekstitykset kirjoitetaan hyvällä suomen kielellä. Kielioppi ja oikeinkirjoitus toteutuvat elokuvan käännöstekstityksissä suurilta osin ohjeistuksen mukaan, sillä valituissa kappaleissa ei esiinny kirjoitusvirheitä ja sanat on taivutettu oikein. Tekstityksissä on kuitenkin käytetty suomalaista puhekieltä, joka ei suositusten mukaan kuulu käännöstekstityksiin: ”Av-tekstitys noudattaa suomen <u>yleiskielen</u> kielioppi- ja oikeinkirjoitussääntöjä” (alleviivaus kirjoittajan).

Puhekieltä esiintyy persoonapronomineissa (sut, sua, se), verbeissä (oo, olis, ois) ja adjektiiveissa (karsee, oikee, kii). Low ja laatusuositukset korostavat molemmat sitä, että normaalista poikkeavan kielenkäytön kohdalla tulee harkita tarkkaan, milloin, miten ja miksi sitä tulisi käyttää. Kumpikaan teos ei kuitenkaan käsittele tilannetta, jossa käännöksessä esiintyisi poikkeavaa puhekieltä ilman että sitä esiintyisi lähdetekstissä. Kääntäjä on siis toiminut tilanteessa poikkeuksellisesti. Puhekielisten ilmaisujen kohdalla ei myöskään vaikuta olevan toistuvia yhdistäviä tekijöitä, jotka selittäisivät niiden käyttämisen. Niitä käyttävät eri hahmot riippumatta esimerkiksi iästä tai muista hahmokohtaisista muuttujista. Puhekielisiä ilmaisuja esiintyy myös muualla elokuvassa musikaalinumeroiden ulkopuolella, joten kyseessä ei ole pelkästään laulujen erikoisominaisuus. Kyse ei myöskään ole repliikkien merkkimäärien sisällä pysymisestä, sillä esimerkiksi repliikissä ”Pidä turpa kii, sedännussija / Sinä otat suihin, sedännussija” (LR) sana *kii* voisi olla *kiinni*, sillä se nostaisi ylemmän rivin merkkimäärän 31:een, ja muissa elokuvan repliikeissä esiintyy merkkimäärältään pidempiäkin rivejä. Päätös käyttää puhekieltä vaikuttaisi siis syntyneen laulettavuuden tavoittelemisesta, minkä ei kuuluisi olla prioriteetti tekstittämisessä. Tämä käy yhteen myös muiden tutkimuksessa myöhemmin esiintyvien tulosten kanssa, sillä kääntäjä on sisällyttänyt käännöstekstityksiin muitakin ominaisuuksia, joita ei tarvitsisi Low’n ohjeiden mukaan niihin sisällyttää.

Tekstityksissä on myös muutamia käännösvirheitä, jotka eivät ole kieliopillisia tai väärin kirjoitettuja, mutta jotka kuitenkin koen sopivimmaksi käsitellä tässä. Virheet esiintyvät kappaleessa *It's Easy, M'kay*. Laulun ensimmäisen kertosäkeen jälkeen lapset toistavat opettajan yksin laulaman ensimmäisen säkeistön uudestaan.

Taulukko 2. *It's Easy, M'kay* -laulun käännösvirheet

Käännöstekstitykset laulun ensimmäisellä puoliskolla	Alkuperäinen sanoitus
Älä sano perse, sano takamus Siitä tulee uusi haistatus Älä sano paska, vaan sano kakka Ei enää paskapää, vaan kakkapää	Step one: instead of "ass," say "buns" Like, "Kiss my buns" or "You're a buns-hole" Step two: instead of "shit," say "poo" As in, "Bull-poo," "Poo-head," and "This poo is cold"
Käännöstekstitykset toisella puoliskolla	Alkuperäinen sanoitus
- En sano paska, vaan kakka - Haista kakka, kakkapää - Ei enää paskapää - Vaan kakkapää Tää paska on kylmää	Step one: instead of "ass," say "buns" Like, "Kiss my buns" or "You're a buns-hole" Step two: instead of "shit," say "poo" As in, "Bull-poo," "Poo-head," and "This poo is cold"

Kun lapset laulavat sanasta *ass*, pitäisi käännöstekstityksissä toistua repliikki, joka ainakin muistuttaisi aikaisempaa repliikkiä " Älä sano perse, sano takamus / Siitä tulee uusi haistatus". Sen sijasta tekstityksissä esiintyy repliikki "- En sano paska, vaan kakka / - Haista kakka, kakkapää", jonka jälkeen tulee repliikki "- Ei enää paskapää/ - Vaan kakkapää." Kääntäjällä on tapahtunut jonkinlainen virhe laulua tekstittäessä, sillä sama *kakka*-aihe toistuu kahdesti repliikeissä pienellä erolla, kun alkuperäisissä sanoituksissa niiden tilalla on kaksi täysin eri säettä, toinen sanasta *ass* ja toinen sanasta *shit*. Lisäksi, kun lapset laulavat käyttäen vaihtoehtoista sanaa *poo* sanan *shit* sijasta, on taulukon 2 viimeiseen repliikkiin vahingossa kirjoitettu sanan *kakka* sijasta edelleen sana *paska*. Käännöksessä on myös käytetty englannin you-passiivin sijasta suomenkielistä minämuotoa, mikä ei kuitenkaan vaikuta käännösvirheeltä vaan tietoiselta päätökseltä, jota käsittelen vielä lisää myöhemmin luvussa 4.5.2.

4.2 Luettavuus ja miellettävyys

Luettavuus ja miellettävyys viittaavat tekstitysteknisiin asioihin, kuten repliikkien rivijaotteluun ja tekstin sijaintiin ruudulla, eivätkä niinkään kielellisiin käännöspäätöksiin. Ne ovat silti iso osa kääntäjän työtä ja sitoutuvat hänen kääntämiseensä.

4.2.1 Jaottelu

Käännöstekstitysten laatusuosituksien mukaan tekstin jaottelu repliikin ensimmäiselle ja toiselle riville tulisi toteuttaa luontevasti siten, että lauseet ja yhteen kuuluvat sanat (esim. substantiivi-ilmaukset ja erisnimen osat) eivät jakautuisi rivien välissä. *South Park: Bigger, Longer & Uncut* seuraa tätä ohjenuoraa luontevasti. Yhdyssanat eivät jakaudu eri riveille ja lauseiden väliset leikkauskohdat osuvat luonnollisesti rivijakoon. Esimerkiksi repliikeissä ”Minua ei saa syyttää / Stanin käytöksestä” (BC) ja ”Lapset ympäri maailmaa / Laulaa tähän tapaan” (KM) verbi- ja substantiivilausekkeet pysyvät omilla riveillään, mikä tekee repliikeistä helpommin luettavia. Tämä jaottelutyyli toistuu jokaisen laulun repliikeissä, eikä aineistossa esiinny yhtäkään repliikkiä, jossa toimittaisiin sen vastaisesti.

Repliikit jakautuvat myös aina siten, että pää- ja sivu lauseet ovat omilla riveillään eivätkä katkea kesken, esimerkiksi repliikeissä ”Hän oli muuttunut / Kun tuli elokuvan näytöksestä” (BC) ja ”Vittua ei enää sanoa saa / Koska sanaa ei oo pahempaa” (IEM). Suositukset käsittelevät myös useampaan repliikkiin jakautuvia virkkeitä, joita elokuvan tekstityksissä esiintyy kahdesti seuraavissa kohdissa ”Niin se tosiaan on / Että Kylen äiti on // Iso läski lutka / Vanha läski lutka” (KM) ja ”Ja kun teidät ammutaan / Ettekä voi antaa enempää // Vaikka kuolettekin / Niin vastarintaliike elää” (LR). Ensimmäiset repliikit noudattavat suosituksien ohjeita täsmällisesti, sillä niiden esimerkkitapauksissakin toiseen repliikkiin jatkuva virke katkeaa substantiivilausekkeen viittaavaan verbiin, tässä tapauksessa *on*. Toinen repliikkipari (LR) on hieman erikoisempi, sillä siinä seuraava repliikki jatkaa aikaisemmassa repliikissä kesken jäänyttä virkettä konjunktiolla, mitä ei tapahdu muualla tekstityksissä. Tapaus noudattaa silti jaotteluohjeita.

4.2.2 Kirjoitustekniset käytänteet

Puhujan vaihtumisen merkitseminen ei toteudu elokuvan tekstityksissä täysin *Käännöstekstitysten laatusuosituksien* suosimalla tavalla. Ohjeen mukaan repliikin sisällä tapahtuva kahden eri puhujan merkitseminen toteutetaan siten, että vain jälkimmäisen puhujan eteen asetetaan vuorosanaviiva (eli yhdysmerkki). *South Park: Bigger, Longer & Uncutin*

tekstityksissä kahden puhujan esiintyessä samassa repliikissä on molempien puhujien sanomisien eteen asetettu vuorosanaviiva, esimerkiksi repliikissä ”- Onko syy hallituksen? / - Vai yhteiskunnan?” (BC). Tätä yksityiskohtaa lukuun ottamatta repliikit noudattavat ohjetta sujuvasti.

Puhujia ei myöskään koskaan ole repliikissä kahta enempää, vaikka lauluissa on kohtia, joissa laulajia on kolme. Esimerkiksi kappaleessa *It's Easy, M'kay* esiintyy nopeasti peräkkäin kolme laulajaa samassa lauseessa, esimerkiksi säkeessä ”As in, "Bull-poo," "Poo-head," and "This poo is cold"”, jossa jokaisen lauseen laulaa eri lapsi. Käännöstekstityksessä nämä kolme laulajaa on jaettu kahteen eri repliikkiin (- Ei enää paskapää / - Vaan kakkapää // Tää paska on kylmää) sen sijaan, että ne olisi suositusten vastaisesti kirjoitettu yhteen repliikkiin, mikä olisi merkkimäärien puolesta ollut mahdollista.

Repliikkien sijoitus ruudulla on elokuvassa poikkeava laatusuositusten ohjeistuksesta. Niiden mukaan tekstitys alkaa perinteisesti kuvan vasemmasta alakulmasta, mutta elokuvassa tekstitykset on aina sijoitettu ruudun alareunaan keskelle. Tämä ei ole musikaalinumeroiden erikoisominaisuus, sillä elokuvan muutkin tekstitykset lukevat samassa kohdassa. Laatusuosituksissa mainitaan erikseen, että repliikkien keskittämistä alareunaan ei suositella. Keskittämistä pitäisi repliikeissä tapahtua vain silloin kun tekstitys on planssi, eli suomennos kuvassa olevasta tekstistä tai aikaa, paikkaa, tai henkilöiden nimiä ja titteleitä osoittavasta tekstistä. Plansseja elokuvan kappaleiden aikana ei kuitenkaan näy ollenkaan. Tutkimukseen valituista kappaleista kaksi sisältää kuvassa olevaa tekstiä, joiden kohdalla voitaisiin harkita niiden kirjoittamista planssiksi, mutta niin ei ole tehty kummassakaan tapauksessa.

It's Easy, M'kay sisältää liitutaululle kirjoitettuja kirosanoja, joista laulun sanatkin kertovat. Tässä tapauksessa planssia ei ole kirjoitettu, eikä laatusuositusten määritelmän mukaan niin olisi tarvinnutkaan tehdä, sillä suosituksissa plansseja tulee kirjoittaa vain silloin, kun niillä on tärkeä merkitys. Katsojan ei ole kappaleen aikana tärkeä saada tekstitettyä käännöstä sanasta erikseen, sillä esimerkiksi sana ”SHIT” on osa laulun sanoituksia, ja myös sen käännös *paska* esiintyy käännöstekstityksissä.

Blame Canada sen sijaan sisältää enemmän ruudulla näkyvää tekstiä, jota voidaan pitää oleellisempana tarinalle. Laulun loppupuolella kuvassa näkyy sanomalehti, jonka pääotsikossa kerrotaan Terrancen ja Phillipin tulevan esiintymään Conan O'Brienin televisio-

ohjelmassa. Otsikko on kirjoitettu isolla fontilla ja näkyy noin kahden sekunnin ajan keskellä kuvaa, joten se on selvästi tarkoitettu katsojan luettavaksi. Otsikon tieto on myös juonelle oleellinen, sillä se luo jännitystä enteilemällä myöhempää kohtausta, jossa vanhemmat pidättävät kaksikon kyseisessä ohjelmassa. Otsikkoa voisi siis pitää tarpeeksi tärkeänä planssia varten. Lisäksi sen aikana laulussa lauletaan ”Blame Canada, shame on Canada”, joka on toistunut kappaleessa ja tekstityksessä jo useampaan kertaan, joten sen tärkeyttä tässä vaiheessa voidaan kyseenalaistaa. Elokuvan tekstityksissä siis olisi mahdollista ja perusteltua käyttää plansseja, mutta niitä on jätetty täysin käyttämättä. Kääntäjä on mahdollisesti asettanut laulukäännöksen etusijalle, sillä planssin sisällyttäminen musikaalinumeron kesken voisi rikkoa sen sujuvuutta.

Kursivointi on aihe, josta *Käännöstekstitysten laatusuosituksilla* on monta eri näkökulmaa. Kohdassa 2.3.2.6 sitä käsitellään normaalin dialogin näkökulmasta, mutta lauluihin liittyen kappaleessa mainitaan vain sen verran, että laulut ”voidaan kursivoida, jos niiden on tarkoitus erottua muusta puheesta.” Aihetta käsitellään enemmän kohdassa 3.6, jossa taas suositellaan kirjoittamaan laulut pääasiassa ilman kursiivia, mutta kursiivi on joissain erikoistilanteissa silti hyväksyttävää, kunhan merkintätapa on yhtenäinen koko teoksen ajan. Vaikka laatusuositukset sanovatkin, että laulujen kokonaan kursivointi on hyväksyttävä ratkaisu, painottavat ne silti enemmän sitä, että laulujen tekstitykset kirjoitettaisiin normaalisti muun tekstityksen tapaan, etenkin jos laulua on av-teoksessa paljon.

South Park: Bigger, Longer & Uncutissa kaikki laulujen aikana olevat repliikit on kirjoitettu kursiivilla lukuun ottamatta yhtä poikkeusta laulun *Blame Canada* repliikissä ”- Onko syy hallituksen? / - Vai yhteiskunnan?”, jossa ylemmän rivin lause ei ole kursivoitu. Kursivoinnin puute repliikissä vaikuttaisi virheeltä, sillä se ei toistu muissa kappaleissa, eikä laulussa ole mitään erikoista, joka vaikuttaisi johtavan kursiivin pois jättämiseen. Kyseessä ei vaikuttaisi olevan puhutun repliikin erottaminen laulusta, sillä alkuperäinen sanoitus ”Or blame society?” esitetään musiikin tahtiin ja hieman hahmon normaaliin puheeseen verrattuna enemmän ”lauletusti.” Edeltävä lause ”Onko syy hallituksen?”, joka on esitetty paljolti samalla tavalla, on kuitenkin kursivoitu. Merkintätapa ei siis vaikuta yhdenmukaiselta.

4.3 Ilmaisun käytänteet

4.3.1 Sidoksisuus

Käännöstekstitysten laatusuositusten kolmas luku alkaa koherenssilla, eli tekstin niin sanotun punaisen langan säilyttämisellä. Tutkimusta varten valituissa musikaalikappaleissa koherenssi säilyy hyvin repliikkien välillä. Ainoana poikkeuksena voitaisiin nimetä käännösvirheet kappaleessa *It's Easy, M'kay*, joista puhuin jo alaluvussa 4.1, sillä tekstityksiä lukiessa katsoja voi hyvin hämmentyä peräkkäisistä repliikeistä ”- En sano paska, vaan kakka / - Haista kakka, kakkapää” ja ”- Ei enää paskapää / - Vaan kakkapää”, sillä sama asia toistetaan kahdesti hieman erilaisessa muodossa. Mutta kuten aikaisemmin aiheesta puhuttaessa jo totesin, ei tässä tilanteessa koherenssin häiriytyminen vaikuta johtuvan siitä, ettei kääntäjä tietäisi kuinka koherenssi tulisi säilyttää repliikkien välillä. Sen sijaan kääntäjällä on tapahtunut jonkinlainen vahinko tekstityksiä kirjoittaessa.

Myös koheesion (sidoksisuuden luominen tekstin sisäisillä tavoilla, esim. adverbeilla ja konjunktioilla) säilyttämistä koskevat ohjeistukset sopivat yhteen elokuvan käännöstekstitysten kanssa. Samaan henkilöön viittaavat repliikit ovat selviä eivätkä sisällä mahdollisesti väärin ymmärrettäviä viittaussuhteita, ja tässä on onnistuttu luonnollisen kuuloisella kielellä, kuten esimerkiksi repliikeissä ”Minua ei saa syyttää / Stanin käytöksestä // Hän oli muuttunut / Kun tuli elokuvan näytöksestä” (BC), joissa toisen repliikin *hän* viittaa selvästi aikaisemmassa repliikissä mainittuun Staniin.”

Teeman ja reeman suhteesta laatusuositukset antavat suuntaa antavia ohjeita, mutta niissä todetaan asian olevan aina hyvin tilanteesta riippuvaista. Teemaa ja reemaa on elokuvan kontekstissa vaikea lähteä tutkimaan, sillä aineiston musikaalisuus on vaikuttanut hyvin paljon lauserakenteisiin, ja runollinen ilmaisutapa on usein mennyt tyypillisen kieliopin ja lauserakenteiden edelle. Painotus on myös suomen kielen mukaista, lukuun ottamatta muutamaa laulussa *Kyle's Mom* esiintyvää repliikkiä, joissa on ylimääräinen sana *ja*, kuten repliikissä ”Kylen äiti on lutka / Ja se on karsee lutka”. *Ja* ei tässä tapauksessa ole tarpeellinen, ja repliikki toimisi hyvin ilman sen lisäämistä, mutta sitä käytetään myös alkuperäisessä sanoituksessa, vaikka se ei kuulosta luonnolliselta englanniksikaan: ”Kyle's mom's a bitch and she's such a dirty bitch”. Kyseessä on siis hieman erikoinen tapaus, mutta koska käännöstekstityksessä on kyse sanoman tiivistämisestä, olisi sanan voinut jättää repliikeistä pois luonnollisemman ilmaisun saavuttamiseksi.

Kuten Low toteaa, on toisto yksi musiikin toistuvista tehokeinoista, eikä *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* musiikki ole poikkeus, sillä jokaisessa tähän tutkimukseen valitussa laulussa esiintyy toistoa. *It's Easy, M'kayssa* sitä esiintyy vain vähäisesti aivan laulun lopussa, kun säe "It's easy, m'kay" toistuu kolmesti. Tekstityksissä tätä toistoa ei tapahdu, ja ruudulla näkyy niiden aikana vain yksi ja sama repliikki "Elämä on helppoa, okei." *Blame Canada* -kappaleessa on käytetty samaa strategiaa laulussa toistuvan fraasin "Blame Canada" kohdalla. Laulussa kyseinen hokema toistuu viimeistä säkeistöä lukuun ottamatta aina kahdesti peräkkäin, mutta tekstityksissä se on aina merkitty repliikillä "Syy on Kanadan," jossa se on kirjoitettu vain kerran. Näin käy sekä repliikin sisältäessä ainoastaan tuon fraasin, mutta myös isommassa repliikissä, johon on yhdistetty toinen virke: "- Syy on Kanadan / - Ei se mikään oikee maa olekaan". Sama logiikka jatkuu myös kappaleessa *La Resistance*, jossa käytetään yhtenä osana *Blame Canadaa*. Fraasi lauletaan englanniksi kahdesti, mutta repliikissä se lukee edelleen vain yhden kerran.

Näissä esimerkeissä on noudatettu laatusuositusten ohjeistusta, jonka mukaan jokaista audiossa esiintyvää toistoa ei ole yleensä tarpeen tekstittää. *Kyle's Mom* kuitenkin sisältää huomattavasti enemmän toistoa kuin muut laulut, minkä lisäksi toistoa käytetään hieman eri tavalla. Laulussa on toimittu kahdesti samalla tavalla kuin edeltävissä esimerkeissä, kun Cartman päättää virkkeensä seitsemään *bitch*-sanaan. Sana ei ensinnäkään mahtuisi mitenkään repliikin päätteeksi noin montaa kertaa, mutta se ei myöskään ole yhtä oleellinen sanoituksille kuin itse virke, jonka päätteeksi toisto tapahtuu. Siispä tekstityksissä sana esiintyy vain kerran aivan repliikin lopussa. Tämän jälkeen *Kyle's Momissa* kuitenkin käytetään sanaa *bitch* kahdeksan kertaa peräkkäin samassa säkeessä ilman että se olisi osa toista virkettä. Aikaisemmin käytetty yhden maininnan strategia ei siis nyt toimi, koska toisto keskittyy vain yhteen sanaan, ja jos sen toisi ilmi vain yhdellä maininnalla repliikissä, näyttäisivät alkuperäiset sanoitukset "Bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch / She's a stupid bitch" käännöstekstitettynä tältä: "Lutka / Se on ihan lutka." Vain yksi sana repliikin ylärivillä näyttäisi oudolta audiossa toistuvan hokeman kontekstissa, minkä takia kääntäjä onkin toistanut sanan repliikissä neljä kertaa: "Lutka lutka lutka lutka / Se on ihan lutka". Nyt toistoa on edelleen vähemmän kuin audioraidalla, mutta se tulee esiin myös tekstityksessä, mikä toimii paremmin sen ollessa tarkoituksellinen huumorin tehokeino.

4.3.2 Kotouttaminen

South Park tunnetaan sarjana kulttuuriviittauksistaan, mikä näkyy myös elokuvan lauluissa. Aineistoksi valituissa lauluissa esiintyy esimerkiksi muutama tunnettu henkilö, mutta heidän käsittelyssään käännöstekstityksissä on eroja. *Blame Canada* ja *La Resistance* mainitsevat nimeltä populaarikulttuurissa tunnettuja henkilöitä repliikeissä ”- Syy on niiden lätkän / - Ja Anne Murrayn lutkan” (BC) ja ”Kun Kanada tuhottu on / Ei laula enää Celine Dion” (LR). Molemmat mainitut henkilöt ovat kanadalaisia laulajia, mikä on laulujen tematiikalle ja huumorille oleellista, sillä niissä vastustetaan Kanadaa ja sen kulttuuria (*La Resistancen* repliikki on otettu kohdasta, jossa Sheila laulaa yhden säkeen). Kumpaakaan nimistä ei ole jätetty pois käännöstekstityksestä, joten kääntäjä on mitä todennäköisimmin kokenut nimet tarpeeksi tunnistettaviksi suomenkieliselle yleisölle. *Kyle's Mom* sen sijaan sisältää viittauksen oikeaan historialliseen henkilöön, joka on jätetty pois suomenkielisissä tekstityksissä. Lause ”She's a super King Kamehameha bi-atch” viittaa 1700- ja 1800-luvun vaihteessa koko Havaijin saariston vallanneeseen ja sitä hallinneeseen Kuningas Kamehameha I:een. Amerikkalaisille hän saattaa olla tutumpi hahmo, sillä Havaiji on yksi Yhdysvaltojen osavaltioista, mutta suomalaiselle yleisölle viittaus saattaa olla vaikeammin ymmärrettävä. Käännöstekstityksessä repliikki onkin kirjoitettu muotoon ”Ja sunnuntaina / Se on oikein megalutka”, mikä ilmaisee edelleen suuruutta alkuperäisen kulttuurisidonnaisen viittauksen sijasta.

Henkilöiden lisäksi *Blame Canadassa* esiintyy sanoitus ”He saw the darn cartoon and now he's off to join the Klan.” Sana Klan viittaa rasistiseen poliittiseen järjestöön, Ku Klux Klaniin, joka on merkittävä osa amerikkalaista rasismin historiaa. Suomennoksessa tämä viittaus on jätetty pois, ja tilalla on repliikki ”Hän oli muuttunut / Kun tuli elokuvan näytöksestä”. Kääntäjä on luultavasti kokenut, että viittaus Ku Klux Klaniin pelkästään sanalla *Klan* voisi olla hämmentävä suomalaiselle yleisölle, jolle järjestön historia ei ole välttämättä yhtä tuttu, etenkin kun suomeksi kirjoitettuna sana klaani sisältää jo k-kirjaimen (esim. ”Hän liittyi Klaaniin) eikä ole samalla tavalla poikkeava kirjoitusasu kuin englanniksi. Toinen mahdollisuus on se, ettei kääntäjä ole itse tajunnut viittausta tekstityksiä luodessaan, sillä vaikka kirjoitettuna sana *Klan* on selvä viittaus, kuulostaa se lausuttuna kuitenkin identtiseltä sanaan *clan*, joka voi viitata paljon useampaan eri asiaan. Kuten teorialuvussa mainitsinkin, voi kääntäjä joissain tapauksissa joutua työskentelemään ilman transkriptiota alkuperäisistä sanoituksista (Matamala 2009), joten kuulokorvan perusteella tehty käännös on mahdollinen skenaario.

4.3.3 Ei-standardikieli

Elokuvan kappaleet on laulettu pääosin normaaliin amerikanenglantilaiseen tyyliin ilman slangia, murrekieltä tai muita samankaltaisia eroavaisuuksia. Sanoituksissa esiintyy kuitenkin muutamia sanoja, jotka poikkeavat niiden sanakirjoista löytyvistä perusmuodoista. Kappaleessa *It's Easy, M'kay* käytetään kappaleen nimessäkin esiintyvää ilmaisua *m'kay* sanan *okay* sijasta. Ilmaisu on Mr Mackey -hahmolle ominainen tapa lausua sana *okay*, jonka käyttötarkoitus kuitenkin on hieman poikkeava sanasta *okay* siinä mielessä, että sitä käytetään hänen dialogissaan lauseiden lopussa eräänlaisena vahvistavana kysymyksenä ("You can do it, it's all up to you m'kay?"). Käännöstekstityksissä on käytetty sanan suomennoksena vain peruskielistä ilmaisua *okei*, ja m-kirjain on jätetty pois. Tämä on käännöspäätöksenä toimiva valinta, sillä *m'kay* on vain tapa ilmaista hahmon erikoista lausuntatapaa sanasta *okay*, eikä se ole merkitykseltään oma sanansa. Sanan erikoinen lausuntatapa on myös luonnollisempi englanniksi kuin suomeksi, sillä suomelle ominaisessa suun ja kurkun takaosasta syntyvällä lausumisella kirjaimen *o* muuttuminen kirjaimeksi *m* ei tapahdu samalla tavalla. Mr Mackeyn aksentilla sanan *okay* kirjain *o* voidaan lausua lähes švaana, jolloin *m*-kirjain voidaan lausua sanaan helpommin, etenkin koomisesti korostetulla lausumisella. Merkityksen säilyttämisen ja luonnollisen kuuloisen ilmaisun suhteen käännös *okei* on siis pätevä.

4.3.4 Kiroilu

Sekä *Käännöstekstitysten laatusuosituksissa* että Low'n kirjassa puhutaan erikseen kirosanoista ja törkeästä kielenkäytöstä, mikä on myös hyvin oleellinen osa *South Park: Bigger, Longer & Uncutia* temaattisesti ja kielenkäytöllisesti. Elokuvan juoni saa alkunsa lasten kiroilusta, joka säilyy elokuvan loppuhetkiin saakka tärkeänä osana tarinaa, kun Cartman voittaa lopputaistelun Saddam Husseinia vastaan kiroilemalla. Kiroilu näkyy myös elokuvan musiikissa, usein kriittisenä osana kappaletta. Etenkin tutkimusta varten valituissa kappaleissa *Kyle's Mom* ja *It's Easy, M'kay* käytetään rumaa kieltä oleellisena osana kappaleiden sanoitusta ja merkitystä, minkä lisäksi *La Résistance* sisältää muutaman kirosanan, ja *Blame Canada* yhden ainoan. Molemmat käännösohjeet painottavat kiroilun kohdalla sitä, että kulttuurillinen vastaavuus on kirosanoissa tärkeämpää kuin sanatarkka kääntäminen. Molemmat ohjeistukset ovat myös sitä mieltä, että kiroilu voi olla vahvaakin, jos se on tilanteeseen sopivaa. Laatusuositukset vaikuttavat kuitenkin olevan hieman vastahakoisempia niiden käytön suhteen, mainiten kirosanojen olevan vahvempia kirjoitettuna, ja ehdottaen kiroilun esiin tuomista mielikuvien avulla. Low sen sijaan suosii kääntäjää säilyttämään kiroilun tehon mahdollisimman

samantasoisena, sillä vulgaarin kielenkäytön laimentaminen on sensuuria, jota kääntäjien ei pitäisi harrastaa.

Kyle's Mom perustuu lähes kokonaan sanaan *bitch*, jota Cartman hokee haukkuessaan Kylen äitiä ja toistaa yhteensä 51 kertaa kappaleen aikana. Kääntäjä on käyttänyt termin suomennoksessaan sanavalintaa *lutka*, joka on erikoinen valinta. Cambridge Dictionary määrittelee termin *bitch* viittaavan naiseen, jota pidetään epämiellyttävänä tai epäystävällisenä (Cambridge Dictionary: bitch). Laulun englanninkielisissä sanoissakin Cartman mainitsee kuinka Sheila on "a bitch to all the boys and girls." Määritelmä on osuva Kylen äidin tapauksessa, sillä elokuvan juonessa hän on ärsyttävä hahmo ja tarinan ensisijainen antagonisti, jonka käytökseen turhautuminen ajaa Cartmanin laulamaan tämän kappaleen.

Bitch ei kuitenkaan kanna samaa merkitystä kuin suomenkielinen *lutka*, jota käytetään enemmän seksuaaliseen aktiivisuuteen viittavana loukkauksena (Kielitoimiston sanakirja: lutka) eikä niinkään ärsyttäväksi koetun henkilön haukkumasanana. Elokuvan kääntäjä myös tiedostaa itse tämän assosiaation, sillä kappaleessa *It's Easy, M'kay* esiintyy repliikki "Lutka on nyt vain nainen / Ei siis kovin antavainen", joka viittaa selvästi sanan lutka merkitykseen seksuaalisuuteen liittyvänä loukkauksena. Englanninkielisen sanan *bitch* kirjaimellinen merkitys viittaa naaraskoiraan, joka suomessa kääntyisi sanaksi *narttu*, joka toimii suomessakin loukkauksena. *Narttu* ei kuitenkaan olisi välttämättä paras käännös kulttuurilliselta merkitykseltään, sillä suomen kielessä sana ei ole yhtä yleinen puhekielisenä loukkauksena. Paras käännösvaihtoehto saattaisikin siis olla *ämmä*, joka on nykykielessä muodostunut yleisesti halventavaksi nimitykseksi naiselle ja jolla on Suomessa historiaa viittauksena vanhempiin naisiin, mikä olisi sopiva assosiaatio elokuvan narratiivissa iäkkäämmän Sheilan kohdalla: laulun alkuperäisissä sanoissakin Cartman haukkuu häntä vanhaksi ja ilkeäksi ("she's a mean ol' bitch").

Lutka toimii silti laulun kontekstissa, sillä kappaleen tarkoituksena on vain haukkua Kylen äitiä humoristisesi ylitsevedetyllä ilmaisutavalla, eikä itse loukkauksen tarkka merkitys ole tärkeä temaattisesti. Juonellisesti laulun tarkoituksena on se, että Cartman joutuu ongelmiin haukuttuaan Sheilaa, joka ilmestyy laulun lopuksi Cartmanin selän taakse ja kuulee tämän laulavan hänestä pahaa, mikä johtaa merkittäviin tapahtumiin elokuvan myöhemmissä vaiheissa. On silti mielenkiintoista, miksi kääntäjä valitsi juuri sanan *lutka* tässä laulussa. Yksi mahdollinen selitys on se, että kappale *It's Easy, M'kay* esiintyy elokuvassa aikaisemmin ja käyttää sanaa *bitch* oleellisena osana sanoituksiaan. Englanninkielisissä sanoituksissa sanasta

bitch johdetaan sanaleikki kuvitteellisen latinankielisen sanan *bich* avulla (”Step three, with bitch drop the T / ’Cause ”bich” is Latin for generosity”), mitä on käytännössä mahdotonta toistaa suomeksi. Kääntäjä on siis joutunut keksimään täysin uudet sanoitukset ja tekemään niin puhtaalta paperilta, kunhan loukkaava sana on jotenkin kytköksissä sanan *bitch* kulttuurimerkitykseen. Jos kääntäjä on tekstittänyt elokuvan kronologisessa järjestyksessä alusta loppuun, on hän saattanut käyttää sanaa *lutka* myöhemminkin valittuaan sen ensin käytettäväksi tässä kappaleessa, mikä on johtanut sen käyttämiseen myöhemmin kappaleessa *Kyle’s Mom*.

Sana *fuck* esiintyy elokuvassa ja sen musikaalinumeroissa useampaan kertaan. Kirjaimelliselta merkitykseltään sana viittaa seksin harrastamiseen ja sitä käytetään monella eri tavalla englanniksi, esimerkiksi *South Park: Bigger, Longer & Uncutissa* se ilmenee muun muassa ilmaisuissa ”he tells me to fuck myself,” ”we’re pretty fucked” ja ”unclefucker.” *Käännöstekstitysten laatusuositukset* mainitsevat erikseen sanan *fuck* painoarvon vaihtelevan tilanteen mukaan, minkä lisäksi *Translating Song: Lyrics and Text*s käyttää myös sanaa *fuck* esimerkkinä sanasta, josta on mahdollista vahingossa luoda kohdekielellä paljon loukkaavampi ilmaisu kuin alun perin englanniksi tarkoitettu. Elokuvan käännöstekstityksissä sanan *fuck* sisältäviä ilmaisuja on käännetty monella eri tavalla tilanteen mukaan, kuten molemmat ohjeet suosivat tekemään. *It’s Easy M’kay*, jossa sana *fuck* ei esiinny fraasissa vaan täysin itsenäisenä sananaan (Step four: don’t say ”fuck” anymore), on käytetty käännöstä *vittu* (”Vittua ei enää sanoa saa”). Tässä kontekstissa sanan *vittu* käyttäminen on sopivaa, sillä kappaleessa lauletaan kielen pahimmasta kirosanasta, joten kirjaimelliset ilmaisut kuten *nussiminen* tai vaihtoehtoiset kirosanat kuten *jumalauta* eivät sopisi käännökseksi. Kiertoilmaisut tai sanan pehmentäminen vähemmän rumaksi olisivat myös temaattisesti väärin, sillä sanan karskius on tärkeä osa laulun merkitystä. Sanaa nussia käytetään kyllä sanan *fuck* käännöksenä toisessa kappaleessa *La Résistance*, jossa termi *unclefucker* on käännetty suoraan *sedännussijaksi*.

Sanaa *vittu* käytetään myös kappaleessa *La Résistance* repliikissä ”- Onnea olis tarvittu / - Kuolema tulee, voi vittu” (eng. ”Looks like we may be out of luck / Tomorrow night we’re pretty fucked”). Tässä kontekstissa sana on turhan vahva, sillä englanniksi ilmaisu ”we’re fucked” tarkoittaa ”olemme pulassa,” jonka voisi kääntää esimerkiksi muotoon ”olemme kusessa” alatyylisen kielenkäytön säilyttämiseksi. Lisäksi repliikin sisältö ja merkitys ovat muuttuneet, sillä informaatio huomisillasta on poistettu ja pulassa oleminen muutettu muotoon ”kuolema tulee,” joka on vähemmän avoin tulkinnalle. Käännösratkaisu tässä

tapauksessa on todennäköisesti syntynyt riimin tavoittelemisesta sanalle *tarvittu*, joten kotouttamisen sijasta kääntäjä päätti keskittyä humoristiseen taiteelliseen ilmaisuun. Sen sijaan *Blame Canada* -kappaleessa esiintyy englanninkielinen sanoitus ”But now when I see him he tells me to fuck myself.” Tässä tapauksessa kääntäjä on kotouttanut ilmaisun muotoon ”Nyt hän vain käskee paskan haistaa,” jossa fraasi ”go fuck yourself” on korvattu suomalaisella ilmaisulla ”haista paska*”* kirjaimellisen käännöksen sijasta. Tässä käännöksessä sana *fuck* on jätetty suorana käännöksenä pois täysin, koska fraasin merkitys ei ole siitä riippuvainen. Sen sijaan koko lausahduksen tarkoitusta katsotaan isommin, ja sille keksitään kohdekulttuuriin sopiva vastine.

Sana *fuck* on paikoittain myös jätetty kokonaan pois käännöstekstityksistä. Kappaleissa *La Resistance* ja *Kyle's Mom* käytetään sanaa *fuck* lauseissa täytesanana, joka ei ole oleellinen niiden merkityksille (”Why did our mothers start this war? / What the fuck are they fighting for?”(LR) ja ”She's a big fat fuckin' bitch / Big ol' fat fuckin' bitch, Kyle's mom” (KM)). Tekstityksissä vastaavat repliikit ovat ”Miks' äidit sodan aloitti? / Mikä ne suututti?” ja ”Iso läski lutka / Vanha läski lutka”. Näissä sanoituksissa sana *fuck* ei palvele erityistä merkitystä ja se on jätetty pois, kuten laatusuosituksissa suositellaankin ajoittain tekemään.

4.3.5 Vieraskielet

Kyle's Mom sisältää huomattavan määrän vieraskielistä laulua ja on myös ainoa kappale, jossa sitä esiintyy ollenkaan. Kun lapset ympäri maailmaa laulavat omilla kielillään, tekevät he sen aidosti kiinaksi, ranskaksi, hollanniksi ja swahiliksi. Vieraskielinen laulu on jätetty kokonaan tekstittämättä elokuvassa, ja käsittelen tätä poistoa seuraavassa alaluvussa 4.4, joka sisältää myös muita elokuvan kohtia, joissa tekstityksiä ei ole kirjoitettu. Tässä luvussa keskitynkin vain vieraskielisiin sanoihin itseensä ja niiden esiintymiseen laulujen alkuperäisissä sanoituksissa.

Eri kielillä lauletut sanoitukset on kirjattu Genius.com -sivun sanoituksiin, ja tarkistin lauletaanko laulussa todella niiden mukaisesti kuuntelemalla laulun hidastettuna ja lukemalla sanoituksia samanaikaisesti. Sivuston sanoitukset vaikuttaisivat osuvan paljolti yhteen laulun kanssa oman kuunteluni perusteella, mutta seassa on paljon lausuntaa, josta on todella vaikeaa saada selvää, koska audioraidalla kyseiset säkeet soivat todella nopeasti ja laulajien ääniä on muokattu. Lisäksi sivustolle kirjatuissa sanoituksissa voi olla virheitä. Sen takia käytin testini toisessa osassa sanoituksia Google Kääntäjässä, joka tunnisti jokaisen kielen ja tarjosi tuloksiksi suomennoksia, jotka vaikuttaisivat mukailevan englanninkielisten

sanoituksien merkityksiä. Lisäksi käytin tekstejä myös DeepL Translatessa nähdäkseni millaisia käännöksiä se ehdottaisi Googleen verrattuna. Taulukossa 3 ovat Genius.Com -sivulla olevat sanoitukset ja Google Kääntäjän sekä DeepL Translaten suomenkieliset käännökset kyseisistä sanoituksista.

Taulukko 3. Vieraskieliset sanoitukset ja käännökset kappaleessa Kyle's Mom

Vieraskieliset tekstit	Google Kääntäjän tulos	DeepL Translaten tulos
凯尔妈妈是个泼妇，她是基佬秘术大师，我只想说摸了被她变泼妇 (Kǎi ěr māmā shìgè pōfù, tā shì jī lǎo mì shù dàshī, wǒ zhǐ xiǎng shuō mōle bèi tā biàn pōfù)	Kylen äiti on narttu, hän on homosalaisuuksien mestari, haluan vain sanoa, että hän teki minusta nartun koskettuani häneen	Kylen äiti on hyypiö, hän on homojen salaisten taitojen mestari, ja aion vain sanoa, että kosketa ja hän muuttaa minut hyypiöksi.
La mère de Kyle est une pute, est une sacrée vieille pute, la plus grande pute du monde entier	Kylen äiti on huora, on vitun vanha huora, koko maailman suurin huora	Kylen äiti on huora, helvetin vanha huora, koko maailman suurin huora.
Kyle's moeder is een teef, ze is een grote fout te teef ze grote teef ter ver reld, teef ter ver reld	Kylen äiti on narttu, hän on suuri virhe narttu hän iso narttu maailmassa, narttu maailmassa	Kylen äiti on narttu, hän on iso virhe narttu hän iso narttu ter ver reld, narttu ter ver reld
Mama yake Kyle ni mbwa mkubwa, ndiye ni mbwa mkubwa kuliko wote duniani hii	Kylen äiti on iso koira, maailman suurin koira.	<Ei tuettu>

Ranskan kielen käännökset ovat suomeksi onnistuneimmat ja ne vaikuttaisivat olevan aitoa ranskaa. Muissa kielissä tulokset ovat epäselvempiä. Jokaisessa käännöstuloksessa esiintyy ainakin ”Kylen äiti on <loukkaus>” ja muuta pahan puhumista, joka muistuttaa englanninkielistä säettä ” Kyle's mom's a bitch, she's a big fat bitch / She's the biggest bitch in the whole wide world,” sillä isous ja maailma ovat myös toistuvia sanoja kolmessa käännöksessä. Kiinankielinen käännös on etäisin merkitykseltään, mutta se voi myös johtua kiinan merkkikielelle ominaisesta monimerkityksisyydestä, joka aiheuttaa ongelmia konekääntimille. Hollanninkielisissä sanoituksissa on todennäköisesti virhe Genius.comissa, sillä ”ver reld” muistuttaa sanaa *wereld*, eli *maailma*. Kun fraasin kirjoittaa muodossa ”teef ter

wereld,” DeepL tunnistaa sen ja tarjoaa käännökset ”maailman narttu,” ”maailman ämmä,” narttu maailmassa,” ja ”maailman huora.”

On vaikea sanoa, kuinka hyvää kieltä alkuperäiset sanoitukset ovat olleet, sillä asian selvittämisen tuloksiin vaikuttavat sekä Genius.comiin kirjoitettujen tekstityksen mahdolliset virheet sekä konekääntimien tulokset niistä, mutta tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että sanoitukset eivät ainakaan ole pelkkää siansaksaa. Konekääntimet tunnistivat tekstien kielet ja ehdottivat niistä käännöksiä, joissa on piirteitä laulussa toistuvasta englanninkielisestä säkeestä.

Ainoa toinen tapaus englannin ulkopuolisesta vieraskielestä lauluissa on nimi ”*La Resistance,”* joka on itse kappaleen sekä elokuvassa tärkeässä osassa olevan vastarintaliikkeen nimi. Kääntäjä on päättänyt jo ennen musikaalinumeron alkamista kääntää liikkeen nimen suomeksi muotoon *vastarintaliike* aikaisemmassa kohtauksessa, mutta koska se esiintyy kappaleessa, on sitä syytä käsitellä myös tässä. Elokuvassa nimi juontuu siitä, että *South Park: Bigger, Longer & Uncut* on osittain parodia tunnetusta musikaalista *Les Misérables*, joka kertoo Ranskan vallankumouksesta. Koko kappale *La Résistance* on alluusio *Les Misérablesin* kappaleeseen *One Day More*, jossa musikaalin hahmot laulavat seuraavana päivänä tapahtuvasta merkittävästä loppuratkaisusta. Lisäksi nimi voi hyvin olla viittaus ranskassa toisen maailmansodan aikana toimineeseen samannimiseen vastarintaliikkeeseen. Nimi ”La Résistance” on siis humoristinen kulttuuriviittaus.

Ranskan kielen sana *résistance* on e-kirjaimen tarketta lukuun ottamatta kirjoitettu täysin samalla tavalla kuin englanninkielinen *resistance*, minkä lisäksi niiden merkitys on samankaltainen, ellei identtinen, joten englanninkielinen yleisö ymmärtää ongelmitta mistä nimessä *La Résistance* on kyse. Suomeen tämä ymmärrys ei välity samalla tavalla, joten voidaankin kääntäessä kysyä, voisiko nimen *La resistance* jättää alkuperäiseen muotoonsa suomenkielisiin tekstityksiin vai tulisiko se kääntää. Elokuvassa se on kuitenkin erisnimi, ja kuten aikaisemmin mainittu, myös toiseen tunnettuun musikaaliin viittaava vitsi. Kääntäjä on kuitenkin päättänyt kääntää sen täysin suomeksi, mikä seuraa laatusuositusten ohjetta: ”Lähtökohtaisesti suositaan mahdollisimman luontevaa suomenkielistä ilmaisua.”

4.4 Puuttuvat käännöstekstitykset

Elokuvan tekstityksissä esiintyy eräs kääntäjän tekemä päätös, josta kumpikaan käyttämistäni ohjeistuksista ei käsittele isommin: käännöksen pois jättäminen. Kumpikaan teos ei ole

listannut tätä merkittäväksi osaksi, sillä niissä oletetaan, että käännös ei keskeydy yhtäkkiä ilman erityistä syytä sen pois jättämiselle. Molemmat ohjeet käsittelevät kyllä poistoa, mutta termillä ”poisto” viitataan aina siihen, että jotain elementtejä lähdetekstistä jätetään pois käännöksestä paremman lopputuloksen saavuttamiseksi. *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* kappaleissa on kuitenkin merkittäviä kohtia, jotka kääntäjä on jättänyt kokonaan tekstittämättä. Aikaisemmin analyysissa käsittelin jo *Kyle's Mom* -laulun vieraskielisiä lauluosuuksia, ja tässä luvussa koitankin selvittää, miksi ne on jätetty kokonaan tekstittämättä. Lisäksi käyn läpi laulun *La Resistance,* jossa on toteutettu vielä merkittävämpää tekstityksien pois jättämistä, ja syyt sille ovat hyvin erilaiset.

Aikaisemmassa alaluvussa käsitellyt vieraskieliset sanoitukset laulussa *Kyle's Mom* on jätetty pois suomennoksesta, eikä niiden aikana näy minkäänlaisia tekstityksiä. Laatusuositusten ohjeiden mukaisesti vieraskieliset ilmaisutkin tulisi kääntää kohdekielelle ja merkitä kursiivilla, jotta ne erottuisivat lähdekielestä, mutta olisivat silti ymmärrettävissä katsojalle. Tässä tapauksessa sen toteuttaminen olisi kuitenkin erittäin haastavaa, sillä kääntäjän pitäisi pystyä kääntämään neljää ylimääräistä kieltä, olettaen, että hän edes ymmärtäisi tekstityksiä tehdessään kuulevansa oikeita sanoja. Jopa DVD:llä olevissa englanninkielisissä tekstityksissä kohdat on jätetty tyhjäksi, ja kuulovammaisille tarkoitetuissa englanninkielisissä tekstityksissä niiden kohdalla lukee (NONSENSICAL LYRICS), eli ”järjettömiä sanoituksia”. Elokuvan alkuperäiskieliset tekstittäjätkään eivät siis ole tienneet tai huomanneet, että sanoitukset todella tarkoittavat jotakin toisilla kielillä. On siis hyvin mahdollista, ettei kääntäjä ole tiennyt asiasta, ja on siksi jättänyt nämä laulukohdat repliikeittä. Samalla on mahdollista kuitenkin argumentoida, että englanninkielisen kohdeyleisön pitäisi tulkita sanoitukset järjettöminä huumorisyistä (kuten aiemmin mainittu ”NONSENSICAL LYRICS” voisi vihjata), joten tekstitysten pois jättäminen saattaa myös olla oikea päätös alkuperäisen kontekstin perusteella.

La Resistance on kappaleena erilainen verrattuna *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* muihin musikaalinumeroihin siksi, että se yhdistää monia eri kappaleita yhdeksi isoksi potpuriksi ja kappaleen loppupuolella luo useiden eri hahmojen laulusta moniäänisen kuoron. Olen kerännyt laulun tekstittämättömät alkuperäiset sanoitukset taulukkoon 4.

Taulukko 4. Laulun *La Resistanc*e tekstittämättömät sanoitukset

Gregory	Sotilaat	Saatana	M.A.C
They may cut your dick in half / And serve it to a pig And though it hurts, you'll laugh / And dance a dickless jig But that's the way it goes / In war you're shat upon, though you die La Resistance lives on! (*on* -sana jatkuu) (jatkuu) (jatkuu) (jatkuu) (jatkuu)	Tomorrow night / Our lives will change Tomorrow night / We'll be entertained An execution / What a sight Tomorrow night Tomorrow night Tomorrow night	I want to be up- Up there (*there* -sana jatkuu) (jatkuu) (jatkuu) (jatkuu)	Don't just cry out, "Bring your noose!" Blame Canada! Blame Canada! Blame Canada!

Kappaleen huippukohdassa ja viimeisessä kertosäkeessä laulavat yhtäaikaisesti sekä lasten vanhemmat, Saatana, armeija sekä vastarintaliike, ja heistä jokaisella on omat toisista poikkeavat sanoituksensa. Pois jättäminen alkaa kuitenkin jo hieman ennen kyseistä kohtaa, kun armeijan mieskuoro laulaa samanaikaisesti vastarintaliikkeen johtajan Gregoryn kanssa. Kappaleen viimeiset suomenkieliset tekstitykset ovat ”Kun Kanada tuhottu on / Ei laula enää Celine Dion”, jonka laulaa Sheila, M.A.C:n johtohahmo, minkä jälkeen aikaisemmin jo laulanut mieskuoro ja Gregory aloittavat laulamisen toistensa päälle, ja tekstitykset loppuvat koko loppukappaleen ajaksi. Tämä johtuu mitä todennäköisimmin siitä, ettei kääntäjä ole tiennyt kumpia sanoituksia hänen tulisi tekstittää, sillä toinen osuus olisi pakko jättää pois. Sama ongelma vaikeutuu entisestään, kun muut laulajat yhtyvät loppua kohden mukaan laulamiseen ja kääntäjän pitäisi valita useamman eri sanoituksen väliltä. Haaste ei ole ainoastaan siinä, että kääntäjän tulisi valita sanoituksista tärkein, vaan myös siinä, että minkä osuuden hän päättääkään kirjoittaa repliikkiin, tulee sen lukija keskittymään ainoastaan siihen.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kääntäjällä olisi joitakin mahdollisia strategioita, joita hän ei ole valinnut käyttää. Gregoryn ja sotilaskuoron kohdalla, kun laulavia osapuolia on vasta kaksi, olisi mahdollista valita toinen puoli sanoituksista ja jättää toinen pois. Laulun kyseisessä kohdassa mieskuoro toistaa täysin samoja sanoituksia kuin aikaisemmin,

joten heidän laulunsa ei sisällä uutta informaatiota. Gregory sen sijaan laulaa täysin eri sanoituksia kuin aikaisemmin laulussa. Lisäksi Gregory aloittaa oman osuutensa pienen hetkisen aikaisemmin ja mieskuoro alkaa laulaa enemmänkin taustaäänenä hänelle. Gregory esiintyy myös kuvassa ensin, minkä jälkeen kuva vaihtelee hänen ja armeijakuoron välillä, kunnes molemmat näkyvät samanaikaisesti kuvan jakautuessa keskeltä kahtia. Näillä perusteilla Gregoryn uuden informaation ja etusijalla olevan laulun olisi voinut priorisoida ja tekstittää, ja mieskuoron toistuvat sanoitukset jättää pois.

Laulun loppumetreillä kaikki laulajat yhtyvät suureen crescendoon, ja sanoituksia lauletaan vielä enemmän päällekkäin kaikkien laulajien esiintyen kuvassa samanaikaisesti. Koko lopetus on myös täysin tekstityksetön. Kun muut hahmot alkavat laulaa edeltävässä kappaleessa käsitellyn osuuden jälkeen, olisi tekstityksen kanssa voinut tehdä vaikka siten, että Gregoryn viimeiset sanat ”La Resistance lives on” olisi kirjoitettu samaan repliikkiin Saatanan ”I want to be up there” kanssa siten, että käännökset ovat eri riveillä. Katsoja on tässä vaiheessa nähnyt molemmat toistuvat fraasit jo erikseen tekstityksessä, joten niiden samanaikainen esiintyminen ei olisi liian sekavaa. Tämän repliikin jälkeen lasten vanhempien laulamat sanat ”Blame Canada!”, jotka alkavat vasta pari sekuntia myöhemmin, ehtisivät vielä saada oman repliikkinsä samalla kun muiden hahmojen laulu on enää yhtä jatkuvaa nuottia ja venyvää yksittäistä vokaalia, joiden päällä viimeiset selvät sanat ovat toistuvat ”Blame Canada!”. Joitakin osia kappaleen sanoituksista jäisi edelleen pois tälläkin menetelmällä, mutta näin tekstitykset eivät katkeaisi kokonaan loppukappaleen ajaksi, ja audioraidalla selvimmin kuuluvat osuudet tulisivat ilmi myös tekstityksien lukijoille.

4.5 Laulukääntäminen

Tässä luvussa käsittelen käännöstekstityksiä siitä näkökulmasta, kuinka niissä on säilytetty Low’n listaamia laulujen ominaisuuksia, jotka eivät vielä ole nousseet esille laatusuosituksiin perustuvassa analyysissäni.

4.5.1 Laulujen ulkoiset ominaisuudet

Laulujen ulkoiset ominaisuudet eivät ole lukemista varten tarkoitetuissa käännöksissä yhtä oleellisia kuin laulettavissa käännöksissä, mutta se ei ole estänyt *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* kääntäjää kirjoittamasta käännöstekstityksiä silloin tällöin rakenteeltaan hyvin samanlaisiksi kuin alkuperäiset sanoitukset. Suurin osa tutkimukseen valittujen laulujen käännöstekstityksistä ei ole laulettavissa alkuperäisen sävelen ja tahdin mukaan ilman

huomattavia taukoja sanojen välissä, vokaalien venyttämistä kohdissa, joissa se kuulostaisi oudolta tai sanojen todella nopeaa laulamista. Tämä on hyväksyttävää, sillä tekstitysten ei Low'n kirjassa tai *Käännöstekstitysten Laatusuosituksissa* oletetakaan noudattavan laulujen rakenteellisia ominaisuuksia, koska tekstityksien on tarkoitus antaa tiivistetty versio informaatiosta ja niiden merkkirajoitteet rajoittavat tekstin ilmaisumahdollisuuksia huomattavasti. Joitakin ulkoisia tehokeinoja, kuten toistoa ja riimejä, on kuitenkin käytetty myös tekstityksissä.

Tavut ja niiden määrä linkittyvät musiikissa hyvin vahvasti laulun rakenteeseen, sillä ne ovat vahvasti tekemisissä esimerkiksi rytmin kanssa, ja rytmistä poikkeava tavutus laulussa kuulostaa helposti väärältä, ellei sitä ole tehty suunnitellusti ja tarkoituksenmukaisesti. Tekstityksissä tavumäärää on hyvin vaikeaa lähteä ottamaan huomioon, etenkin sellaisten kappaleiden kohdalla, joissa sanoitusten määrä tai tahti on korkea. *Bigger, Longer & Uncutin* käännöstekstityksissäkin repliikkien tavumäärät eivät sovi taustamusiikkiin ja niiden laulaminen olisi todella vaikeaa, mutta tekstityksissä on kuitenkin muutamassa kohdassa onnistuttu noudattamaan alkuperäistä rakennetta. *Blame Canada* sisältää monta peräkkäistä repliikkiä, jotka ovat laulettavissa musiikin tahtiin. Taulukossa 5 on kolme peräkkäistä repliikkiä ja niiden lähtökieliset vastineet sanoituksissa. Merkki | osoittaa tahdin iskujen paikat.

Taulukko 5. Runomitta kappaleessa Blame Canada

Pojas|tain ois voinut |tulla / Lääkä|ri menesty|vä Mut' |kohtalonsa |oli / Kärsi|ä ja kärven|tyä |Onko syy |tulen ja |tulitikku|jen? / Vai |lääkärien |hutiloivi|en?	My |son could've been a |doctor or a| lawyer, rich and |true In|stead, he |burned up |like a piggy |on a barbe|cue |Should we blame the |matches? /|Should we blame the |fire? / Or the |doctors who al|lowed him to ex|pire?

Jos tekstitys sopisi yhtä hyvin täysin erillisissä kohdissa, voisi kyse olla sattumasta, mutta näin pitkässä pätkässä sopivuus on todennäköisesti ollut tarkoituksellista. Kääntäjä on saattanut huomata, että tässä vaiheessa hän pystyy tekemään tekstityksiä alkuperäisen kappaleen tahtiin, tai hän on saattanut kirjoittaa ne tiedostamatta yhteyttä, mutta tuntien tekstityksien sopivan hyvin näin. Kappaleessa *La Resistance* voi myös huomata, että sen sisältämissä *Blame Canadaa* käyttävissä säkeissä laulettavuus toistuu.

Taulukko 6. Runomitta kappaleessa *La Resistance*

Pila|lla on maamme |tää / Friikit |sähkö kärven|tää	Because our |country's gone a|wry / Tomorrow |night these freaks will |fry
Kun |Kanada tu|hottu on / Ei |laula enää Cel|ine Dion	When |Canada is |dead and gone / There'll |be no more Ce|line Dion

Toistuva runomittaan tekstitysten sovittaminen antaa ainakin vaikutelman siitä, että kääntäjä on ollut tietoinen asiasta, mutta asiaa on vaikea todistaa todeksi tai epätodeksi. Muissa kappaleissa samanlaista sopivuutta ei esiinny, joten kääntäjä on saattanut seurata alkuperäistä rakennetta vain silloin, kun se on ollut mahdollista ja syntynyt luonnollisesti, mutta ei ole kuitenkaan pyrkinyt noudattamaan rakennetta tilanteissa, joissa tekstityksien pitäisi poiketa isommin lähdetekstistä tuloksen saavuttamiseksi.

South Park: Bigger, Longer & Uncutin musikaalikappaleissa riimit, niin puhtaat kuin epäpuhtaatkin, ovat läsnä lähes koko ajan. Kaikissa tätä tutkimusta varten valituissa kappaleissa suuri osa säkeistä jakaa loppusoinnun toisen säkeen kanssa. Taulukossa 7 ovat kappaleen *It's Easy, M'kay* ensimmäisen säkeistön englanninkieliset sanoitukset rinnastettuna niiden suomenkielisiin käännöstekstityksiin. Rimmaavat sanat on merkitty alleviivaamalla.

Taulukko 7. *It's Easy, M'kay* -kappaleen ensimmäisten säkeistön riimit

Englanninkielinen sanoitus	Käännöstekstitys
There are times when you get suckered in By drugs and alcohol and sex with women, m'kay?	Joskus teitä houkuttaa / Huumeet, viina ja seksi, okei?
But it's when you do these things too much That you've become an addict and must get back in touch	Jos harrastat liikaa, jäät koukkuun / Sut pitää ennalleen palauttaa
You can do it, it's all up to you, m'kay? With a little plan, you can change your life today	Kyllä te siihen pystytte, okei? / Hyvin vähällä elämänne muutatte
You don't have to spend your life addicted to smack Homeless on the streets, giving handjobs for crack	Ei tartte aina pollea vetää / Kodittomat kädellä sut tyydyttää
Follow my plan and very soon you will say "It's easy, m'kay?"	Ohjeita kun noudatatte / Elämä on helppoa, huomaatte

Englanninkielisissä sanoituksissa on riimi jokaisessa säkeessä, ja käännöstekstitys noudattaa samaa kaavaa ensimmäistä kahta repliikkiä lukuun ottamatta, kun sanan *houkuttaa* riimi tapahtuu vasta seuraavassa repliikissä sanalla *palauttaa*. Myös muissa kappaleissa alkuperäisten sanoituksien riimejä on noudatettu todella uskollisesti. Esimerkiksi *Blame Canadan* tekstitykset rimmaavat lähes aina silloin, kun englanninkieliset sanoituksetkin niin tekevät. Muutamia poikkeuksia kuitenkin on, kuten viimeisen säkeistön kohdassa ”For the smut we must stop, the trash we must smash / The laughter and fun must all be undone”, jossa riimejä tapahtuu monta peräkkäin yhdessä säkeessä. Tekstitysrepliikissä tämä on korvattu vain yhdellä riimillä: ”Saastan tulo täytyy estää / Sitä ei oo pakko kestää”. Lisäksi sanat ”We need to form a full assault / It's Canada's fault” on tiivistetty repliikissä vain yhdeksi lauseeksi ”Vastarintaan on ryhdyttävä”, minkä myötä riimi on jäänyt pois. Riimejä on kuitenkin käytetty elokuvan laulujen käännöksissä todella paljon ja alkuperäisteosta noudattaen.

Laatusuosituksien mukaan näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitsisi tai tietyissä tapauksissa edes kuuluisi tehdä. Ohjeiden mukaan riimin sijasta lauluille ominaisen vaikutelman voi halutessaan luoda erilaisilla sanavalinnoilla tai -järjestyksillä. Niissä kuitenkin erikseen mainitaan, että riimi ei kanna monen repliikin yli, koska katsojan on hankalampi

huomata sen olemassaoloa sen jakautuessa useampaan repliikkiin. Elokuvan tekstityksissä tätä ohjenuoraa ei ole noudatettu, kuten aiemmassa taulukossa 7 näimme kahden ensimmäisen repliikin kohdalla, jossa sanat *houkuttaa* ja *palauttaa* rimmasivat kahden eri repliikin välillä. Kääntäjä on tehnyt samoin useampaankin kertaan: kappaleessa *Blame Canada* esiintyvät repliikit ”Minua ei saa syyttää / Stanin käytöksestä // Hän oli muuttunut / Kun tuli elokuvan näytöksestä”, joissa riimi tapahtuu myös yli repliikkirajojen. Alkuperäisten sanoitusten tunnollinen seuraaminen on siis tässä tapauksessa mennyt laatusuosituksien ohjeistusta vastaan.

4.5.2 Laulujen sisäiset ominaisuudet ja merkitys

Laulujen alamerkitys on hyvin tärkeä osa niiden sisältöä, etenkin musikaaleissa, joissa ne toimivat tarinankerronnan välineenä. Juonellisten elementtien lisäksi ne luovat tunnelmaa teokselle, esimerkiksi komedian tapauksessa musikaalinumeroiden on tarkoitus huvittaa ja naurattaa yleisöä. *South Park: Bigger, Longer & Uncut* on komediamusikaali, joten sen kappaleissa molempien yllä mainittujen ominaisuuksien tulisi siis välittyä myös käännöstekstityksestä.

Tutkimukseen valitut laulut kertovat kaikki jostakin erilaisesta. *It's Easy, M'kay* on kouluvalmentajan yritys saada lapset käyttämään vähemmän rumaa kieltä puheessaan. Laulun huumori syntyy hölmön kuuloisista vaihtoehtoisilmaisuista, kuten sanan *bitch* korvaaminen kuvitteellisella latinankielisellä sanalla *bich*, joka tarkoittaa anteliaisuutta. Kappale satirisoi samalla sitä, kuinka lasten kielenkäyttöä koitetaan muokata keinoilla, joilla ei ole mitään vaikutusta. Lähes heti laulun loputtua ja kouluvalmentajan sanottua, että lapset ovat nyt oppineet välttämään kiroilua, lapset palaavat elokuvateatteriin nauramaan kirosanoille ja pieruhuumorille.

Käännöstekstityksissä sanat *takamus* ja *kakka* sopivat kilteimmiksi versioiksi sanoille *perse* ja *paska*. Osa vitsistä kuitenkin on kadonnut siinä, että lukuisat laulajan käyttämät ilmaukset kuten *bunshole*, *poohead* ja *bullpoo* on jätetty suurilta osin pois käännöksestä, mikä on osittain johtunut repliikkien merkkimäärärajoituksista, mutta noudattaa myös käännöstekstitysten informaation tiivistämisen periaatetta. Absurdi ja käännöstehtävänä haastava yhteys sanojen *bitch* ja *bich* välillä on toteutettu sanaparilla *lutka* ja *nainen*, joiden välillä on enemmän yhteyttä kuin alkuperäisillä sanoilla. Siitä huolimatta sanoitusten vitsi toimii edelleen, jos mietimme kuinka sanan *nainen* käyttäminen sanan *lutka* sijasta jotakuta loukatessa toimisi käytännössä, samalla tavalla kuin sanan *bich* käyttäminen sanan *bitch* sijasta englanniksi. Kappaleen aikana lapset vaikuttavat ottavan opikseen laulusta, ja yhtyvät

laulamiseen ensimmäisessä kertosäkeessä, laulaen ”We can do it, it’s all up to us…”. Käännöstekstityksissäkin käytetään tässä vaiheessa me-pronominia (”Kyllä me siihen pystymme…”), mutta siinä missä englanninkielisessä laulussa lapset toistavat toisessa säkeistössä täysin samoja sanoja kuin kouluvalmentaja ensimmäisessä, (Step one: instead of ”ass” say ”buns”) käyttääkin suomennos you-passiivin sijasta minä-muotoa (”- En sano paska, vaan kakka”), mikä vahvistaa katsojan tunnetta siitä, että lapset todella ottavat laulusta opikseen, vahvistaen edelleen laulun jälkeen tapahtuvaa vitsiä.

Kyle’s Mom on kappaleena vitsi itsessään, sillä sen huumori pohjautuu täysin siihen, kuinka ylitsevedetyllä tavalla Cartman haukkuu Kylen äitiä Sheilaa. Sanan *bitch* toistaminen, kuten säkeessä ”Bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch, she’s a stupid bitch” tapahtuu täysin huumorisyistä. Käännöstekstityksessä tapahtuva toisto (jota käsittelin luvussa 4.3) säilyttää tämän huumorin tehokeinon repliikkien merkkirajojen puitteissa. Kappaleen toinen tarkoitus on yksinkertaisesti kuvailla sitä, kuinka kamala lutka Kylen Äiti on, ja käännöstekstitykset toteuttavat sen suhteen tehtävänsä onnistuneesti ilmaisuilla kuten ”maailman suurin lutka”, ”karsee lutka” ja ”se on oikein megalutka”. Laulu ei ehkä kanna yhtä paljoa temaattista tai juonellista merkitystä kuin muut elokuvan kappaleet, mutta käännöstekstitys on onnistunut välittämään sen oleelliset ominaisuudet katsojalle.

*Blame Canad*a on temaattisesti merkittävin kappale koko elokuvassa, sillä *South Park: Bigger, Longer & Uncut* on allegoria vanhempien ja yhteiskunnan reaktioista mediaan. Laulussa vanhemmat kieltävät oman syyllisyytensä ja syyttävät Kanadaa lastensa käytöksestä, mikä eskaloituu maan suurempaan syyllistämiseen. Vanhempien vastuun vältteleminen toteutuu sanoituksissa esimerkiksi repliikissä ”Minua ei saa syyttää / Stanin käytöksestä,” jossa englanninkielinen ”Don’t blame me…” muuttuu vielä vähän torjuvammaksi suomennoksessa (vrt. Minua <u>ei saa</u> syyttää vs. Älkää syyttäkö minua). Myös sanoitus ”It seems that everything’s gone wrong / Since Canada came along” on käännöstekstityksessä “Kaikki pieleen menee / Kanada kaiken turmelee,” jossa syytösten määrä kaksinkertaistuu alkuperäiseen säkeeseen verrattuna.

*La Resistanc*e yhdistää monta eri laulua yhteen kappaleeseen ja julistaa elokuvan kolmannen ja viimeisen näytöksen alkaneen. Se sisältää monenlaisia tunteita ja merkityksiä, joita kääntäjän on pitänyt yrittää sisällyttää käännöksessään. Laulun ensimmäisen osuuden on tarkoitus olla inspiroiva ja kohtalokas, ja se käyttää mahtipontisissa sanoituksissaan kaunokielistä ilmaisua, kuten kohdissa ”blessed be the children we”, ”bellow in the night”.

Kääntäjä on säilyttänyt tätä tunnelmaa ilmaisuilla kuten ”siunatut lapsukaiset,” ”oikeamieliset” ja ”Kaukaiset liekit yössä leimuten.” Seuraavaksi kappale siirtyy kuvailemaan väkivaltaisia kohtaloita, joita lapset saattavat kohdata (“You may get stabbed in the head, with a dagger or a sword / You may be burned to death, or skinned alive or worse”) tarkoituksenaan luoda koomista kontrastia laulun ensimmäiseen osuuteen. Kääntäjä on noudattanut käännöksessään kuvailuja hyvin uskollisesti: ”Teitä saatetaan päähän puukottaa / Nylkeä tai elävältä polttaa”. Alkuperäisten kuvausten väkivaltaisuutta ei ole vähätelty, ja etenkin sanavalinta *nylkeä* toimii tässä tarkoituksessa. Samaan tapaan säkeessä ”Because our country’s gone awry / Tomorrow night these freaks will fry!” on Terrancen ja Phillipin teloitus saatu kuulostamaan suomennoksessa vielä brutaalimmalta sanoilla ”Friikit sähkö kärventää”, jossa sähkötuolin sähköisyys on lisätty kuvaukseen.

4.5.3 Pienempiä laulukääntämisen haasteita

Tässä alaluvussa käsittelen lyhyesti Low’n listaamia tarkempia lauluista usein löytyviä haasteita, jotka eivät ole vielä nousseet esille muissa analyysin kohdissa.

Elokuvan lauluissa on yksi selvä esimerkki tilanteesta, jossa Low’n mainitsema monimerkityksisyys näkyy selvästi käännöksessä. Kyseinen esimerkki tapahtuu laulun *It’s Easy, M’kay* repliikissä ”Ei tartte aina pollea vetää / Kodittomat kädellä sut tyydyttää.” Englanninkielisissä sanoituksissa tämä säe on ” You don't have to spend your life addicted to smack / Homeless on the streets, giving handjobs for crack.” Kääntäjä on tulkinnut jälkimmäisen virkkeen mitä todennäköisimmin väärin sitä edeltävien sanoituksien kontekstissa, mikä johtuu sanasta *homeless*. *Homeless* on sekä adjektiivi (suom. koditon) että substantiivin monikko (kodittomat), joten lauseen voi tulkita kahdella eri tavalla. Edeltävän lauseen kontekstissa sana kuitenkin kuulostaa ennemmin olevan jatkuvaa kuvailua laulun kohteena olevasta henkilöstä, joka päätyy kodittomaksi ja tekemään kamalia asioita huumeiden takia, sen sijaan että hän päätyisi tilanteeseen, jossa hän maksaa kodittomille palveluksista huumeilla. Käännös on hyvä esimerkki Low’n mainitsemasta moniselitteisyydestä, sillä kääntäjä on joutunut tulkitsemaan moniselitteisen lauseen, mutta ei ole huomannut tai ymmärtänyt sen tarkkaa kontekstia.

Vertauskuvia (eng. simile) esiintyy aineistossa vain kerran säkeessä ”Instead he burned up like a piggy on a barbecue,” joka on käännetty tekstityksiin muodossa ”Mut’ kohtalonsa oli / Kärsiä ja kärventyä.” Vertauskuva on jätetty suomennoksesta pois ja korvattu suoralla ilmaisulla siitä, mitä kyseessä olevalle hahmolle tapahtui (Kenny sytyttää eräässä

laulua edeltävässä kohtauksessa pierunsa tuleen ja syttyy täysin palamaan, kuollen vammoihinsa). Low'n mukaan normaalissa kääntämisessä metaforat käännetään usein kirjaimellisesti, kuten tässä tapauksessa on tehty, mutta laulukäännöksissä kääntäjän pitäisi yrittää säilyttää laulujen runollinen ilmaisutapa, etenkin jos sillä on vaikutusta sanoituksen humoristisuuteen, kuten tässä tapauksessa voitaisiin väittää olevan. Low'n mukaan kääntäjä on siis toiminut vertauskuvien kääntämisen vastaisesti, ainakin musiikin kääntämisen kontekstissa.

5 YHTEENVETO

Tässä luvussa käsittelen analyysiluvun tuloksia ja pyrin vastaamaan tutkimuksen tutkimuskysymyksiin: kuinka vuonna 2006 DVD:llä julkaistun *South Park: Bigger, Longer & Uncutin* suomenkieliset käännöstekstitykset noudattavat 14 vuotta myöhemmin ilmestyneitä *Käännöstekstitysten laatusuosituksia*, ja kuinka käännökset onnistuvat laulukääntämisen näkökulmasta. Lisäksi käsittelen sitä, kuinka lähdetekstin luonne musiikkina on vaikuttanut kääntämiseen.

Elokuvan suoriutuminen laatusuositusten mukaan voidaan jakaa kahteen kategoriaan: kääntämiseen ja kielellisiin päätöksiin, sekä tekstitysteknisiin päätöksiin. Aloitetaan kielellisestä suoriutumisesta. Elokuva noudattaa laatusuositusten ensimmäisen luvun, eli kielellisen hyväksyttävyyden, ohjeistusta onnistuneesti. Suomen kielen kielioppi ja oikeinkirjoitus ovat laadullisesti hyvää, minkä lisäksi kohdetekstin luontevuus ei ole kärsinyt esimerkiksi laatusuositusten varoittamasta interferenssistä. Elokuvan käännöstekstitysten kielessä on silti suomen standardilauserakenteista ja tyypillisestä ilmaisutavasta poikkeavaa kieltä, kuten lauseessa ”Jumala on teille hymyillyt” (LR), josta normaalimpi ilmaisutapa olisi ”Jumala on hymyillyt teille”, mutta tämä poikkeava ilmaisutapa johtuu mitä todennäköisimmin lähdetekstin musiikillisesta luonteesta. Kääntäjä on koittanut luoda kohdetekstiin lauluille ominaista runollisuutta käyttämällä useissa repliikeissä poikkeavaa lauserakennetta. Tämä käännösstrategia on tiedostettu myös laatusuosituksissa sivulla 21, jossa sanotaan, että ”runollisen vaikutelman voi tarpeen tullen luoda myös esimerkiksi sanavalinnoilla tai sanajärjestystä muuntelemalla.” Poikkeavat lauserakenteet noudattavat siis myös laatusuositusten asettamaa ohjeistusta.

Laatusuositusten toinen luku, luettavuus ja miellettävyys, on sen sijaan monimutkaisempi tapaus, sillä elokuvan käännöstekstitykset eivät noudata kaikkia luvussa annettuja ohjeita. Etenkin merkintäteknisissä asioissa elokuva poikkeaa ajoittain suosituksista. Suurin poikkeama tapahtuu kategoriassa ”2.3.2 Asettelu ja ulkonäkö.” Suositusten mukaan repliikkien tulisi olla ruudun vasemmassa alakulmassa, ja kursiivia tulisi käyttää vain tietyissä tilanteissa puheessa esiintyvien poikkeuksien korostamiseksi. Elokuvan tekstitykset ovat aina kuvan alareunassa keskellä, ja ne on kirjoitettu täysin kursiivissa. On mahdollista, ettei kääntäjällä ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa tekstin sijaintiin kuvassa, mutta kursiivi on todennäköisesti ollut hänen hallittavissaan. Vaikka suositusten luvussa 3.6 mainitaan, että laulut

voi joissain tilanteissa kirjoittaa kursiivissa, olisivat ne silti ohjeiden mukaan tässä elokuvassa tullut kirjoittaa samaan tapaan kuin muukin dialogi. Tämän ohjeen myötä lauluissa tulisi myös käyttää jatkoviivoja, pisteitä, sekä huuto- ja kysymysmerkkejä samalla tavalla kuin puhutun dialogin repliikeissä, mutta näistä vain kysymysmerkkiä käytetään normaalisti. Lisäksi laulujen sanoituksia sisältävät repliikit alkavat joka rivillä isolla alkukirjaimella, vaikka ne olisivat osa samaa virkettä. Jos kääntäjällä on ollut apunaan laulujen alkuperäiset sanoitukset kirjoitettuina, voisi asia selittyä esimerkiksi sillä, että englanninkielisissä laulusanoituksissa jokainen rivi alkaa aina isolla alkukirjaimella, ja kääntäjä on seurannut kyseistä kirjoitustapaa.

Kaikki nämä elementit tulevat hyvin esiin suosituksien tarjoamien ”EI NÄIN” esimerkkien kautta, jotka ovat kirjoitettu juuri sillä tavalla, jolla elokuvan laulujen repliikit on kirjoitettu. Kirjoitus- ja merkitsemistavaltaan laulujen repliikit ovat siis hyvin poikkeavia, jopa täysin päinvastaisia, laatusuositusten ohjeistuksesta, mikä vaikuttaisi jälleen johtuvan siitä, että kääntäjä on koettanut korostaa repliikkien merkitystä laulujen sanoituksina. Kappaleiden ulkopuolisissa repliikeissä nämä erikoiset merkintätavat eivät nimittäin ilmene. Merkintätavan suhteen herää myös kysymys siitä, onko laatusuositusten antama esimerkki vääränlaisesta tavasta sattumalta identtinen elokuvassa esiintyvän tavan kanssa, vai perustuuko se johonkin ennen yleisesti esiintyneeseen tapaan, jota elokuvan kääntäjäkin on tottunut käyttämään.

Laulujen käännöstekstitykset ovat silti noudattaneet osaa laatusuositusten luvun 2 ohjeista. Repliikkien sisäinen ja niiden välinen tekstinjaottelu noudattavat samaa kaavaa kuin laatusuosituksissa annetut esimerkit, kuten lauserajan sijoittaminen repliikin rivien välille. Kääntäjä on onnistunut kirjoittamaan repliikit tässä suhteessa luontevasti ja tavalla, josta katsojan on helppoa saada selvää.

Analyysin tuloksissa korostuu eri kategorioiden valossa se, että kääntäjä on toiminut kieltä koskevissa käännöspäätöksissä laatusuositusten ohjeistuksen mukaisesti ja onnistunut kirjoittamaan luontevasti luettavaa kieltä, mikä näkyy myös joissain repliikkiteknisissä kysymyksissä, kuten virkkeiden jakautumisessa rivien ja repliikkien välille. Tekstitysteknisissä kysymyksissä, kuten tekstin sijoittelussa, on kuitenkin laulujen kohdalla selviä poikkeavuuksia *Käännöstekstitysten laatusuosituksien* kanssa. Elokuvan käännöstekstitykset siis ovat kääntämisen kannalta onnistuneita, mutta tekstittämisen suhteen nykyaikaisten suositeltujen standardien vastaisia. Näiden tuloksien perusteella *Käännöstekstitysten laatusuosituksille* on tarvetta, sillä vaikka kääntäjä vaikuttaa pätevältä kääntämisen suhteen, on tekstitykselle ominaisia elementtejä käsitelty tavalla, joka ei ole

ainakaan laatusuositusten mukaan optimaalinen. Selvin esimerkki tästä on laulujen kirjoitusasu, joka on täsmälleen suosituksien ”EI NÄIN” -esimerkin mukainen.

Laulukääntämisen suhteen kääntäjä on onnistunut keksimään ratkaisuja Low’n listaamiin haastaviin tilanteisiin. Käännöstekstitysten tärkein ominaisuus musiikin kontekstissa (merkityksen säilyttäminen pienessä tilassa) on onnistunut. Laulujen välittämät tunnelmat ja tunteet on otettu huomioon käännöspäätöksissä, kuten tietynlaisissa sanavalinnoissa. Laulujen merkitystä on joissain tapauksissa jopa korostettu käännöstekstityksissä alkuperäisistä sanoituksista kevyesti poiketen, kuten repliikissä ”Kaikki pieleen menee / Kanada kaiken turmelee” (eng. It seems that everything’s gone wrong / Since Canada came along”) (BC).

Kääntäjä on myös onnistunut säilyttämään paljon laulujen ulkoisia ominaisuuksia käännöstekstityksessään, vaikka luetuksi tarkoitetuissa laulukäännöksissä ne eivät ole välttämättömiä niiden pääasiallisen käyttötarkoituksen (informaation tiivistäminen) takia. Elokuvan laulujen suomennoksissa esiintyy riimejä toistuvana elementtinä repliikeissä, ja ne ylettyvät joskus jopa toiseen repliikkiin asti, mitä *Käännöstekstitysten laatusuositukset* eivät tosin suosittele. Sanoitusten toistoa on usein rajoitettu tekstityksissä, kuten suosituksien mukaan tulisikin tehdä, mutta poikkeuksellisen toistoraskaassa tilanteessa laulussa *Kyle’s Mom* toistoa on kuitenkin tuotu mukaan myös tekstityksiin. Kääntäjä on siis tuonut laulujen ulkoisia piirteitä mukaan käännöstekstityksiin silloin, kun se on ollut mahdollista.

Tiivistääkseni, *South Park: Bigger, Longer & Uncu*t on kielellisesti pätevä käännösteos, vaikka se sisältääkin muutamia oletettavasti huolimattomuudesta, kiireestä tai tarkastuksen puutteesta johtuvia virheitä. Av-teoksille ominaisia hankaluuksia aiheuttavissa tilanteissa on myös käännöstekstitys jätetty kokonaan pois, mitä kääntäjän ei koskaan tulisi tehdä. Laulukäännökset ovat onnistuneita Peter Low’n asettamissa raameissa luetuksi tarkoitetuille laulukäännöksille, minkä lisäksi kääntäjä on ajoittain tehnyt jopa enemmän (esimerkiksi riimien ja runollisen kielen suhteen), kuin laulukäännöksiltä tekstityksissä oletetaan.

Vastatakseni siis ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni siitä, kuinka 14 vuotta vanha suomalainen elokuvajulkaisu suoriutuu uusien standardien mukaisesti, esitän seuraavat tulokset. Käännöstekstitys on kielellisesti *Käännöstekstitysten laatusuosituksien* mukainen, mutta on monissa merkintätapoihin liittyvissä kysymyksissä niiden kanssa usein ristiriidassa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tekstitykset olisivat huonolaatuiset tai vääränlaiset, vaan

sitä, että ne on toteutettu toisella tyylillä, mahdollisesti käännökset tuottaneen yhtiön tai jonkin entisen suomalaisen käytännön standardeilla. Analyysin tulosten perusteella voimme siis todeta, että päteviä av-käännösteksteja on toteutettu ennen laatusuositusten luomista, mutta itse tekstitykset voivat olla teknisiltä piirteiltään epäoptimaalisia. Laatusuositusten tarkoitus suomalaista tekstitysten kirjoitustapojen yhtenäistäjänä on siis paljon oleellisempi kuin niiden rooli käännösoppaana.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, kuinka lähtötekstin luonne musikaalina on vaikuttanut kääntämiseen. Käännökset ovat Low'n määrittämien haasteiden saralla onnistuneita, vaikka kohdetekstin luonne tekstityksinä onkin välillä vaikuttanut kääntäjän tekemiin päätöksiin. Laulujen sanoma ja niiden herättämät tunteet ovat esillä myös käännöksissä, ja ulkoisia tekijöitä kuten riimejä on noudatettu todella uskollisesti, vaikkei ehkä aina täydellisesti. Tarkempien haasteiden (kuten kiroilu tai kulttuuriviittaukset) kanssa on toimittu tavoilla, joissa on havaittavissa perusteltavia loogisia syitä sille, onko jokin lokalisoitu, jätetty pois tai käännetty suoraan. Tekstityksissä esiintyy kuitenkin myös käännösratkaisuja, jotka ovat laatusuositusten vastaisia, mutta laulukääntämisen kannalta onnistuneita. Esimerkiksi puhekieliset ilmaisut saavat tekstitykset kuulostamaan enemmän lauluilta, ja jotkut riimit kantavat vielä seuraavaan repliikkiin alkuperäisiä sanoituksia mukaillen. Molemmat näistä ominaisuuksista ovat laulukääntämisen kannalta toimivia, mutta laatusuosituksien vastaisia. Lähdetekstin luonne musikaalina on siis vaikuttanut lopputulokseen siten, että laulujen mukaileminen käännöstekstityksessä on aiheuttanut käännösratkaisuja, joita laatusuositukset eivät suosittele.

Tutkimuksen selvimmät heikkoudet ovat tutkimusaineiston määrä ja sen erikoislaatuisuus. Yhden elokuvan perusteella ei voi vielä päätellä kokonaisen aikakauden käännöstekstitystapoja. Paremman kuvan saamiseksi pitäisi tutkia useita elokuvajulkaisuja, ja mieluusti eri julkaisijoilta ja tekstityksiä tuottavilta yhtiöiltä, jotta niissä esiintyviä poikkeamia laatusuosituksista voisi vertailla toisiinsa. Tutkimukset olisi myös hyvä toteuttaa sekä ajalta ennen suoratoistopalveluiden yleistymistä että ajalta, joina niistä oli tullut yksi suurimmista audiovisuaalisen median lähteistä. Näin saataisiin vielä parempi kuva siitä, minkälaista suomalainen käännöstekstittäminen oli ollut aikana ennen laatusuosituksien laatimista. Sen perusteella voitaisiin vetää parempia johtopäätöksiä siitä, kuinka tarpeellista laatusuositusten ja yhtenäistetyn käännöstekstitystyylin laatiminen todella oli.

Toinen hankaloittava tekijä tässä tutkimuksessa oli musiikintutkimuksen yhdistäminen käännöstekstityksen tutkimiseen, sillä ainoastaan laulujen tutkiminen ei anna kuvaa elokuvan muusta tekstityksestä. Monet kielelliset tekijät, kuten lauserakenteet, tekstityksissä johtuivat laulukääntämisen vaikutuksesta, mikä antaa hieman epäselvemmän kuvan koko elokuvan käännöstekstityksistä. Musiikin kääntäminen käännöstekstityksissä on toki tutkimuksen arvoinen aihe, mutta optimaalisessa tilanteessa se olisi toiminut jatkotutkimuksena tutkimukselle, jossa keskitytään aluksi käännöstekstittämiseen elokuvissa ilman musiikin vaikutusta. En siis väitä, että tämä tutkimus olisi ollut jotenkin epäpätevä, mutta sen toteuttamista olisi helpottanut huomattavasti eri aiheiden tutkiminen erikseen niiden yhdistämisen sijasta.

Tulevaisuuden tutkimuksia voisi siis tehdä *Käännöstekstitysten laatusuosituksia* edeltävältä ajalta keskittyen siihen, millaista käännöstekstitys on ollut ennen yritystä yhtenäistää koko alaa. Niin saisimme paremman kuvan siitä, minkälaisessa asemassa käännöstekstittäminen on ollut ennen suositusten laatimista, minkä myötä niiden merkitys ja tarve selvenisivät. Myös suositusten laatimisen jälkeiseltä aikakaudelta olisi mielenkiintoista nähdä tutkimuksia, joissa keskitytään siihen, miten suositusten tarjoaminen käännöstekstittäjille näkyy suomalaisessa mediassa. Lisäksi voitaisiin yrittää selvittää, kuinka laajalle suositusten käyttö on levinnyt: ovatko av-kääntäjät tietoisia niiden olemassaolosta, ottaneet ne käyttöönsä ja koittaneet toimia niiden mukaan? Myös myöhemmin tulevaisuudessa, sanotaan vaikka esimerkiksi 10 vuoden kuluttua, olisi mielekästä tutkia, näkyvätkö laatusuositusten standardit sen ajan tekstityksissä, olettaen että suositukset ovat säilyneet samanlaisina eikä niitä ole korvattu esimerkiksi täysin uusilla suosituksilla, jotka ottavat huomioon mahdollisia muutoksia av-teoksissa.

LÄHTEET

Aineistolähteet

South Park: Bigger, Longer & Uncut 1999. Ohjannut Trey Parker. Tuottanut Trey Parker & Matt Stone. Tuotantoyhtiöt Scott Rudin, Trey Parker/Matt Stone. DVD. Helsinki: Warner Bros. Entertainment Finland Oy.

Genius. South Park: Bigger, Longer & Uncut (Music from and Inspired by the Motion Picture). Verkkosivu. https://genius.com/albums/South-park/South-park-bigger-longer-uncut-music-from-and-inspired-by-the-motion-picture. (14.5.2025)

Kirjallisuuslähteet

Av-kääntäjät. 2020. Käännöstekstitysten laatusuositukset. PDF-dokumentti. https://www.av-kaantajat.fi/gallery/laatusuositukset%20valmis.pdf. (10.1.2025)

Av-kääntäjät. Käännöstekstitysten laatusuositukset. Verkkojulkaisu. https://www.av-kaantajat.fi/Laatusuositukset/. (10.1.2025)

Bolaños García-Escribano, Alejandro 2024. *Practices, Education and Technology in Audiovisual Translation*. Oxford: Taylor & Francis Group.

Box Office Mojo. South Park: Bigger, Longer & Uncut. Verkkosivu. https://www.boxofficemojo.com/title/tt0158983/. (10.5.2025)

Cambridge Dictionary. Hakusana *bitch*. 2025. Cambridge: Cambridge University Press & Assessment. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bitch. (15.4.2025)

Cambridge Dictionary. Hakusana *subtitling*. 2025. Cambridge: Cambridge University Press & Assessment. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/subtitling. (13.5.2025)

Cogan, Brian 2011. *Deconstructing South Park : Critical Examinations of Animated Transgression*. Blue Ridge Summit: Lexington Books/Fortress Academic.

CommentaryCentral. 2021. South Park - Bigger, Longer & Uncut | Commentary by Trey Parker & Matt Stone. Youtube-video. Julkaistu 6.11.2021. https://www.youtube.com/watch?v=vie-sMtQXE8. (16.5.2025)

Díaz Cintas, Jorge (toim.) 2009. *New Trends in Audiovisual Translation, Multilingual Matters*. Bristol: Multilingual Matters.

Díaz Cintas, Jorge & Remael, Aline 2014. *Audiovisual Translation: Subtitling*. Florence: Taylor & Francis Group.

Fandom. South Park Music Madness. Verkkosivu. Päivitetty 10.12.2024. https://southpark.fandom.com/wiki/South_Park_Music_Madness (7.5.2025)

Franzon, Johan. 2008. Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Sung Performance. *The Translator* 14:2, 373–99. https://doi.org/10.1080/13556509.2008.10799263.

Franzon, Johan, Annjo Klungervik Greenall, Sigmund Kvam & Anastasia Parianou 2021. *Song Translation: Lyrics in Contexts*. Berlin: Frank & Timme,

Gambier, Yves & Sara Ramos Pinto 2018. *Audiovisual Translation : Theoretical and Methodological Challenges*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Gorschelnik, Hanna 2020. Av-käännösten laatusuositukset julkistettiin. Verkkojulkaisu. Kieliasiantuntijat 27.1.2020. https://kieliasiantuntijat.fi/av-kaannosten-laatusuositukset-julkistettiin/. (19.4.2025)

Haapaniemi, Riku & Emma Laakkonen 2019. The materiality of music: interplay of lyrics and melody in song translation. *Translation Matters,* 1:2, 62–75. https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304123653.

Incalcaterra McLoughlin, Laura, Jennifer Lertola & Noa Talaván 2020. *Audiovisual Translation in Applied Linguistics : Educational Perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Jakobson, Roman 1959. On Linguistic Aspects of Translation. PDF-dokumentti. Stanford University. https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf. (20.4.2025)

Kannisto, Marianne 2019. *Do on alku käännöksen: musikaalilaulujen funktionaalinen kääntäminen ja tekstittäminen The Sound of Music -musikaalissa*. Tampereen Yliopisto, pro gradu -tutkielma. https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201905021587

Kieliasiantuntijat. 2021. Ohjelmatekstitysten laatusuositukset. PDF-dokumentti. https://kieliasiantuntijat.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/Ohjelmatekstitysten_laatusuositukset_web-versio.pdf. (15.1.2025)

Kielitoimiston sanakirja: hakusana *lutka*. 2024. Verkkojulkaisu. Päivitetty 19.3.2024 Helsinki: Kotimaisten kielten keskus https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/lutka (2.5.2025)

Koglin, Arlene, João Gabriel Pereira Da Silveira, Morgana Aparecida De Matos, Vitória Tassara Costa Silva & Willian Henrique Cândido Moura 2022. "Quality of Post-Edited Interlingual Subtitling: FAR Model, Translator's Assessment and Audience Reception." *Cadernos De Tradução* 42:01, 1–26. https://doi.org/10.5007/2175-7968.2022.e82143.

Lindström, Saara 2017. Av-kääntäjän arvostus katsojan näkökulmasta : *"Tärkeä ja arvokas työ" vai turhaa puurtamista, koska "tekstityksiä ei enää tarvita"?*. Tampereen Yliopisto, pro gradu -tutkielma. https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201705241689.

Low, Peter 2016. *Translating Song: Lyrics and Texts*. Oxford: Taylor & Francis Group.

Ludera, Ewa, Agnieszka Szarkowska & David Orrego-Carmona 2024. "Expertise in Interlingual Subtitling: Applying the FAR Model to Study the Quality of Subtitles Created by Professional and Trainee Subtitlers." *The International Journal of Translation and Interpreting Research* 16:1, 55–75. https://doi.org/10.12807/ti.116201.2024.a04.

Matamala, Anna 2009. Main Challenges in the Translation of Documentaries. Teoksessa Jorge Díaz-Cintas (toim.), *New Trends in Audiovisual Translation*. Bristol: Multilingual Matters, 104-114.

Nystén, Janina 2024. *Looking for changes in Finnish subtitle translation practices: A study on The Umbrella Academy using the Quality Recommendations for Finnish Subtitling*. Tampereen Yliopisto, pro gradu -tutkielma https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202404254538.

Oittinen, Riitta & Tiina Tuominen 2007. *Olennaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen.* Tampere: Tampere University Press. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-059-5.

Palmer, Julia 2013. Surtitling Opera: A Surtitler's Perspective on Making and Breaking the Rules. Teoksessa Minors, Helen Julia (toim.), *Music, Text and Translation*. London: Bloomsbury.

Pedersen, Jan 2017. The FAR model: assessing quality in interlingual subtitling. *The Journal of Specialised Translation* 28, 210–229. https://jostrans.soap2.ch/issue28/art_pedersen.php.

Sanatifar, Saleh & Ziba Ghamsarian, 2023. Assessing the Quality of Subtitles Using FAR Model: A Case of the English Subtitles of Five Persian Films. *Media Practice and Education* 24:3, 253–270. https://doi.org/10.1080/25741136.2023.2177952.

Schulzke, Marcus 2012. Contentious Language: South Park and the Transformation of Meaning. *Journal of Popular Film and Television* 40:1, 22–31. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/01956051.2011.624136.

Susam-Sarajeva, Şebnem 2008. Translation and Music: Changing Perspectives, Frameworks and Significance. *Translator* 14:2, 187–200. https://doi.org/10.1080/13556509.2008.10799255.

Szarkowska, Agnieszka & Anna Jankowska 2024. *Introducing Audiovisual Translation*. London: Routledge.

Takala, Siru 2024. *Subtitles in a galaxy far, far away : Examining the quality of Finnish subtitles on Disney+* Tampereen Yliopisto, pro gradu -tutkielma. https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202411059897.

Tieteen termipankki: hakusana *Käännöstiede:kuvailutulkkaus*. Helsinki. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede:kuvailutulkkaus. (9.5.2025)

Yle. Saavutettavuuden symbolit Ylen palveluissa. Verkkojulkaisu https://yle.fi/aihe/a/20-286763#at-b448. (15.3.2025)

ENGLISH SUMMARY

‘Follow my plan and very soon you will say “It’s easy, m’kay?”’: Interlingual Subtitling and Song Translation in South Park: Bigger, Longer & Uncut

1 Introduction

The modern age is defined by audiovisual media. Movies, series, games, and videos of all sorts have become the standard forms of entertainment now that computers, game consoles, and smartphones are commonplace. Translation studies have also picked up on this rise, which has led to audiovisual translation (or “AV translation”) becoming an expanding field of study (Gambier & Pinto 2018, 1). Another field of study that has not enjoyed as much popularity in academia is translating music, which is woefully underappreciated for how influential music is in human culture (Susam-Sarajeva, 2008, 188). This thesis aims to expand on both fields through the study of Finnish subtitles in the musical film *South Park: Bigger, Longer & Uncut*.

In Finland, AV translation often takes the form of subtitling since we consume so much foreign media (Oittinen & Tuominen 2007, 1). Subtitling refers to the act of adding explanatory text showing, for example, what characters are saying, possible text already on screen, or sounds, to a piece of audiovisual media, either in the original or another language (Cambridge Dictionary). This study will focus on the latter type. Studies on subtitling are becoming more common, but the field is still but a subsection of overall AV translation studies, especially in Finnish specifically. Master’s theses on the topic, however, are increasing in number (see Nystén 2024, Takala 2024), so we might be at the cusp of Finnish subtitling studies breaking new ground.

Translation studies regarding music are uncommon, and while more research has been conducted in recent years, progress has been slow and fragmented, possibly because music translation is a multidisciplinary field where researchers from different fields are not aware of each other’s works (Franzon et al. 2021, 13, 19).

South Park: Bigger, Longer & Uncut is an animated comedy musical film by Trey Parker & Matt Stone, the duo behind the *South Park* series that has been running since 1997

and become a cultural phenomenon due to the way it satirizes aspects of society and pokes fun at topics like politics, religion, celebrities, language, and much more. *Bigger, Longer & Uncut* is a movie set in the world of *South Park*. Released in 1999, it is significant film for both the series itself and animated movies in general, receiving an Oscar nomination in 2000 for best original song and being the highest grossing R-rated animated film ever until the year 2016 (Box Office Mojo). The movie had a Finnish DVD-release in 2006 that included Finnish subtitles, which are the focus of this thesis.

The objective of this study is to find out how the Finnish subtitles of the 2006 DVD-release of *South Park: Bigger, Longer & Uncut* adhere to the Quality Recommendations for Finnish Subtitling, released in 2020 with the purpose of unifying Finnish subtitling practices. The reason for this study is to see which subtitling practices have already existed before the recommendations and how necessary the creation of the recommendations was based on a work from 14 years before their existence. Additionally, since we are talking about a musical, I am interested to see how the translation manages as a song translation and how that affects the subtitling. Therefore, the research questions for this study are as follows:

1. Are the subtitles of the film written according to the Quality Recommendations, and if not, how are they different from them?
2. How successful is the translation from the perspective of translating music?

The structure of the thesis from this point onward begins with the theoretical background used for this study, followed by the study's data and methods in chapter 3. Then, in chapter 4, I will conduct the analysis for this study. Finally, in chapter 5, I will conclude the results of the study, reflect on the shortcomings of it, and make suggestions for future studies.

2 Theoretical Background

This chapter explains the theories for both subtitling and music translation behind this study.

2.1 Audiovisual translation and subtitling

Av-translation is an umbrella term for all the different forms of translation that deal with audiovisual material. This includes dubbing, narrating, audio descriptions, and much more (Szarkowska & Jankowska 2024). It is multimodal translation that can be intralingual, interlingual, or intersemiotic, following the classifications of Roman Jakobson (1959).

Subtitling is a specific form of AV translation, where audiovisual information is explained via text on screen (Díaz-Cintas, Remael 2014). The Quality Recommendations for Finnish Subtitling define interlingual subtitles in the following manner:

> "Interlingual subtitles consist of multiple individual subtitles, i.e., one or two lines of text in an entity the viewer can immediately understand, usually displayed for a few seconds. Interlingual subtitles are primarily intended for viewers who do not understand the source language of the AV work or understand it poorly. The purpose of interlingual subtitles is to help the viewer follow the AV work and engage with it in a way fitting for the particular genre."

This study will specifically focus on interlingual subtitles, and they are what I am referring to when I use the term *subtitles*.

2.1.1. Quality Recommendations for Finnish Subtitling

The Quality Recommendations for Finnish subtitling is a collection of guidelines for subtitling for television, streaming services, and recorded media. It was compiled by Finnish language professionals from several associations and companies, like Kieliasiantuntijat ry and the Institute for the Languages of Finland. It is based on the practices and principles of Finnish subtitling, and is recommended by several parties, such as Yleisradio and the Finnish Association of Translators and Interpreters (SKTL). They were originally written and released in Finnish in 2020 but have been since translated into Swedish and English as well. In this summary, I will be utilizing the English document, as opposed to the Finnish main thesis that uses the original recommendations written in Finnish.

These recommendations are meant to be a useful tool that translators can utilize when subtitling, rather than a strict guideline that must be followed. Their main purpose is to unify Finnish subtitling practices in order to consistently provide audiences with quality subtitles and maintain a consistent standard and style for translators to follow. The

recommendations themselves state that they are exactly that; strong recommendations, which the translator should sometimes disregard if the situation calls for it.

The recommendations utilize Jan Pedersen's FAR model from 2017 and consist of three major categories: Linguistic Acceptability, Readability and Comprehension, and Practices of Expression. The first of these categories talks about the grammar and style of Finnish used in subtitles. The guide summarizes this like such: "The translator should produce language in accordance with the grammar of Standard Finnish and use creative means if exceptions are required."

The second category, Readability and Comprehension, deals with topics that are linked directly to the special and technical features of subtitles. This includes segmentation, timecoding, and technical conventions, all of which are further divided into more specific categories.

The third and final category, Practices of Expression, is more translation focused in its recommendations. The section begins with how to retain textual unity via different methods, but the rest of the suggestions provided are more about what kind of choices a translator should make when it comes to topics such as domestication, different vernaculars in the source text, numbers, and so forth.

2.2 Music translation

Translating music is a creative process that resembles translating poetry (Low 2016, 20). Song lyrics are expressive texts that utilize their multimodality in order to bring about meaning, which is a challenge for translators. Hence, song translation as a topic has not been examined much in translation studies (Susam-Sarajeva, 2008). Although, that does not mean that the field would not have been explored by some scholars.

Peter Low's *Translating Song: Lyrics and Texts* (2016) is a guide for translating songs. It contains a multitude of things that need to be considered when translating musical texts and aims to ask questions rather than give straight answers regarding them (31). At its core, translated music can be divided into two categories: readable and singable translations. Subtitles are under the category of readable translations, and as such are supposed to give the reader the gist of a song to accompany the music.

Low lists five broader issues in songs that may prove problematic for translators. First, he mentions the outer characteristics of songs, like rhythm, repetition, and rhyme. Second, he notes the inner characteristics of songs, like the feelings that the song invokes in the listener. The third category is sense, as in what the song is actually about. Low gives us an example of the word *bush*, which has a different meaning in Australia compared to other English-speaking countries, which is important to know when translating a song about it. The fourth issue is non-standard language, like slang or colloquial language. Finally, he mentions cultural issues, of which parody is a good example of, since to understand a parody of something you must know what is being parodied. This can happen in broad terms or specific elements, like the names "Gatman and Robbin," which require you to know who Batman and Robin are.

Low also lists 13 more specific issues that translators might come across more often than others while translating songs. These issues are ambiguity, archaisms, euphemisms, fixed expressions, foreign phrases, incomplete sentences, irony, humour, metaphor and simile, neologisms, repetition, rhyme, and vulgarity and obscenity. These are all included in the five major problems, but appear often enough in songs to receive their own specific mentions.

3 Data and methods

This chapter introduces and explains the data collected and used in this study, as well as the methods utilized in the analysis section.

3.1 Data

*South Park: Bigger, Longer & Uncu*t is an animated comedy musical movie from 1999. It tells the story of four boys who see a Canadian movie that is brimming with obscene language and humour, which they start repeating at school. Their parents learn of this and forbid them from seeing the movie again. The boys do not listen, and after one of them dies due to a failed stunt copied from the film, the parents begin a movement against foul language and Canada, leading to a war between Canada and the United States. The boys must try to stop the war from escalating further, while Satan plots in Hell to take over the world. The movie contains 12 musical numbers as well as shorter interludes, and the music plays a big part in the film's plot and theme, taking up over 22 minutes of the overall runtime.

The data for this study has been collected from *South Park: Bigger, Longer & Uncut*'s Finnish DVD release from 2006. The data consists of the Finnish subtitles of four

musical numbers chosen from the film: *It's Easy, M'kay*, *Kyle's Mom*, *Blame Canada*, and *La Resistance*. The songs have been chosen either for containing interesting instances of subtitling decisions and translation or being culturally relevant, sometimes both.

I have gathered the Finnish lyrics myself from the DVD release, writing them down to a separate Word-document in the exact way they were written in the subtitles. For the English lyrics I have used the website Genius.com, a music encyclopedia where registered users can write down song lyrics. I chose this site as my source because the DVD's English subtitles are inaccurate on many occasions, and I was not able to find an official release for the lyrics.

3.2 Method

I will analyse the data based on the perspectives of two sources: the *Quality Recommendations for Finnish Subtitling* (2020) and Peter Low's *Translating Song: Lyrics and Texts* (2016). In the analysis section I first compare the movie's subtitles to the recommendations in the order they appear in in the recommendations document. After this, I analyse how the translator has worked around the problems with song translation listed by Low. There is some overlap between the quality recommendations and Low (e.g. repetition, swear words), and those overlapping topics are discussed the first time they appear. This means that after the quality recommendations (sections 4.1–4.3) and the overlapping problems within them, I will discuss the remaining problems separately in section 4.5. Section 4.4 is not based on either of the two sources, and it concerns missing subtitles, hence why it comes after the recommendations as it also focuses on subtitles specifically.

The analysis will not contain every single category contained in the source materials. This is for two reasons. One, this study is based on language, so it will focus on translation decisions and other things that the translator has control over. This means that I will not be discussing some technical elements such as for how long a subtitle remains on screen. Two, some of the things listed in the sources simply do not appear in the subtitles, so there is nothing to work with. All in all, the topics I will not be discussing in this paper are timecoding and its subsections, colours, colons and semicolons, ellipsis, quotation marks, other punctuation marks, letters and messages, abbreviations, expressing time, numbers and units of measurement, and translator credit.

4 Analysis

The analysis is divided into five different sections: linguistic acceptability, readability and comprehension, practices of expression, missing subtitles, and song translation.

4.1 Linguistic Acceptability

The movie's subtitles follow the grammar rules of Standard Finnish for the most part, but there are some instances of colloquial, or "spoken," Finnish, in pronouns (sut, sua, se), verbs (oo, olis, ois) and adjectives (karsee, oikee, kii). While this is against the recommendations, the decision seems to have been made in order to make the subtitles read more like a song, since songs in Finnish often utilize spoken Finnish in lyrics.

There are also some clear translation mistakes in the subtitles. The mistakes appear in the song *It's Easy, M'kay*, in which some English lyrics have been mistranslated. The song lists rude words and alternative terminology to use instead of them, for example, "Instead of "shit," say "poo."" In the subtitles, the translator has repeatedly written about *shit*, when the song is mentioning both the words *shit* and *ass.*

Table 1. Mistranslations in *It's Easy, M'kay*

English lyrics	Finnish subtitles
Step one: instead of "ass," say "buns" Like, "Kiss my buns" or "You're a buns-hole" Step two: instead of "shit," say "poo" As in, "Bull-poo," "Poo-head," and "This poo is cold"	- En sano paska, vaan kakka - Haista kakka, kakkapää - Ei enää paskapää - Vaan kakkapää Tää paska on kylmää

Additionally, the translation contains the word *paska* (*shit*) in a line that uses the word *poo*, which is not only a translation error in terms of using words with equal social context, but also thematically wrong for the song, during which the kids learn not to use foul language anymore.

4.2 Readability and Comprehension

The second chapter opens with segmentation, which refers to how sentences are divided within a single subtitle, as well as between multiple individual subtitles. The movie's subtitles follow the guidelines set by the recommendations in both ways. Clauses, names, and Finnish compound nouns are not divided between lines, and subordinate and primary clauses remain on different lines. Segmenting between individual subtitles is also done in a natural way so that main and subordinate clauses are not cut off.

The technical conventions of the subtitles are in parts written as the recommendations suggest, like not having more than two speakers in a subtitle at a time, but also diverge from them in certain aspects. There are extra hyphens when distinguishing two speakers, as there should only be a hyphen at the start of the second speaker's line, but they are also used for the first speaker.

The positioning of the subtitles differs from the bottom left alignment that the recommendations suggest, as they are all centred. All the songs are also entirely italicized, which is not preferred in the recommendations, especially in a movie with so much music in it. There are also no periods or exclamation marks, save for one single instance in *Blame Canada* in the subtitle "- Vai onko syy tv:n tarjonnan? /- Ei! Syy on Kanadan." As song subtitles should be written like any other dialogue in the film, sentences should include punctuation marks, but for some reason only question marks and commas appear consistently.

4.3 Practices of Expression

The third section of the recommendations focuses on what kind of translation decision should be made when it comes to subtitles.

The subtitles follow the recommendations for textual unity adequately. Cohesion, coherence, as well as theme and rheme are all achieved with the language used, though the musical quality of the source text does affect rheme in many places, since poetic expressions can often interfere with the rules of phrase structures.

There is a lot of repetition in the movie's songs, the extreme example being *Kyle's Mom* which contains 51 uses of the word *bitch* in English. In most cases, the translator has reduced repetition in the subtitles, which the recommendations agree with. For example, the repeated phrase "Blame Canada! Blame Canada!" is subtitled as just "Syy on Kanadan." But,

in the song Kyle's Mom that uses repetition as a tool for comedy, the subtitles retain that repetition. The lyrics "Bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch bitch / She's a stupid bitch" is subtitled as "Lutka lutka lutka lutka / Se on ihan lutka", which keeps the repetition in but lessens it to a more palatable form for the viewer.

The film contains a lot of cultural references, some of which have been left in and some of which that have been left out. References to more modern celebrities (Ann Murray and Celine Dion) have been deemed as recognizable to Finnish viewers, while the historical figure king Kamehameha of Hawaii has been discarded in the translation. There is also a reference to "the Klan" (Ku Klux Klan), which is not present in the subtitles. This might be because the phrase "the Klan" is more apparent to American viewers, but Finnish viewers are less likely to understand the reference, which would require the translator to include the entire name of the group in the text, which in turn would take up a lot of space in the subtitle.

The film does not contain non-standard American English, but there is an abundance of swearing in the lyrics. Both the quality recommendations and Low suggest not translating all rude language literally, as the potency of swearing is very much based on cultural context. The translator has also understood this and has localized swearing in the film in ways that match the Finnish target culture. For example, *fuck* is not always translated literally, like with the phrase "go fuck yourself" (But now when I see him he tells me to fuck myself", in *Blame Canada*) which has been translated to the Finnish idiom "haista paska" (Eng. "smell shit"): "Nyt hän vain käskee paskan haistaa."

There is some use of non-English languages used in the movie's lyrics, mostly in the song *Kyle's Mom*, which contains singing in Chinese, French, Dutch, and Swahili. I was able to confirm that they really are legitimate language and not just gibberish with the assistance of Google Translate and DeepL Translate, but the lyrics are left completely without subtitles, which I will discuss in more detail in the next chapter 4.4. The movie also contains the name "La Resistance," which has been translated to "vastarintaliike" like the recommendations suggest.

4.4 Missing Subtitles

There is a peculiar translation decision that appears in multiple songs throughout the movie: leaving out the subtitles entirely. *Kyle's Mom* and *La Resistance* both have significant portions of the song left without subtitles, though their circumstances are different. *Kyle's Mom* has a

section of the song during which kids around the world sing in their native languages, which are left out of the subtitles completely. There are several possible explanations for why this might be. First, the translator did not know that the children are singing actual lyrics instead of humorous gibberish that is supposed to sound like the people represented. This is supported by the English subtitles for the hearing impaired contained on the same DVD, which have subtitled the singing with "(NONSENSICAL LYRICS)," which means that even the people doing the English subtitles did not know about the real lyrics. It is also possible that the translator realized that the children's multilingual singing is meant to be a joke, which could be funnier without any kind of text explaining the situation.

La Resistance provides us with a more complex situation. The final 20 seconds of the song are left without subtitles of any kind, even though there is clear English being sung. The reason for this omission is caused by multiple singers singing at the same time, leaving the translator in a tough position of choosing whom to subtitle. There are, however, strategies and options that could have been utilized in choosing which parts of the song to subtitle, but the translator has foregone all of them, which, while not explicitly stated in either the quality recommendations or *Translating Song*, is not a valid option in translation in general. While omission can be a tool for leaving out some aspects of a source text when necessary, leaving sections entirely untranslated is a different matter.

4.5 Song Translation

This chapter will analyse the problems contained in music translation that have not yet been touched upon in the analysis. These problems are the outer characteristics of song lyrics, the inner characteristics and sense of song lyrics, ambiguity, and finally simile.

Though Low states that song translations meant for reading do not need to replicate the outer characteristics of songs, the translator of *South Park: Bigger, Longer & Uncut* has included many outer features in the film's subtitles. For example, the song *Blame Canad*a contains a set of 3 subtitles in a row that are singable to the background music and follow the metre of the song. This seems unlikely to be a coincidence, since the three subtitles happen in sequence one after the other. However, since a similar pattern does not emerge in the subtitles of other songs, this might have been a subconscious following of the music in the translation, or maybe the translator wanted to include singable lyrics where they deemed it possible and noticed that they could do here.

Rhyming happens a lot more in the subtitles and is present in each of the songs. The rhyming also follows the original lyrics very faithfully, even spanning multiple subtitles, which the quality recommendations advise against. Rhyming, then, seems to have been prioritized and deemed an important attribute by the translator to the point where readability might suffer according to the quality recommendations.

As per standard for a musical, the film's songs are relevant to the plot and overall themes of the movie. While outer characteristics of songs are not as important for readable song translations, retaining these elements is. The musical numbers do not try to hide their meaning, as highlighted by the lyric "We must blame them and cause a fuss / Before somebody thinks of blaming us" sung by the children's parents in *Blame Canada*. The subtitles carry the meanings of the songs properly, while sometimes even using translations that are slightly stronger than the original phrases, like with the phrase "Don't blame me…" translated as "Minua ei saa syyttää" (Eng. "I cannot/am not allowed to be blamed").

Moving on to the more minor things, there is a clear example of ambiguity in the lyrics that has affected the translation. The English lyric "You don't have to spend your life addicted to smack / Homeless on the streets, giving handjobs for crack" contains the word *homeless*, which is both a plural noun and an adjective, and without context could be interpreted in two ways. However, in the context of the other line, it would seem more likely that it is used as an adjective, referring to the person being sung to. The translator, however, read it as a noun and subtitled it as such: "Kodittomat kädellä sua tyydyttää." The song's intentions are not ruined by this, but it is a great example of ambiguity affecting the translation.

There is also one case of simile in the data in the *Blame Canada* lyric "Instead he burned up like a piggy on the barbecue,") which has been translated literally, replacing the simile with "Mut' kohtalonsa oli kärsiä ja kärventyä" (Eng. "But his fate was to suffer and burn"). According to Low, this is against the principles of song translation, as simile is a powerful tool in poetic expression and should be preserved in the translation.

5 Conclusion

In this last chapter I will summarize the results of the analysis, as well as answer the research questions presented: how do *South Park: Bigger, Longer & Uncut's* Finnish subtitles from 2006 follow the Quality Recommendations released in 2020, and how do the films subtitles manage as song translations as per the challenges listed by Peter Low.

From the analysis we see that the film's Finnish subtitles follow Finnish grammar rules and the characteristics of Standard Finnish, save for some uses of colloquial Finnish that were likely a conscious choice to make the translations read like songs. In general, the translation choices follow the recommendations and seem to have been made with solid reasoning behind them. For example, the names of modern stars from pop culture remain in the translation, while a historical figure that is less likely to be recognized in Finland has been left out.

While the subtitles follow the quality recommendations when it comes to language use, there is more discordance in the way that more technical aspects of subtitling are handled. The subtitles are placed in the middle of the screen and have been entirely written in italics, which are both against the recommendations. The recommendations also state that songs should be subtitled the same way normal subtitles are, but the subtitles do not follow that rule. Instead, they are written almost identically to the "INCORRECT" example presented in the recommendations document: each line begins with a capital letter and hyphens are not used between separate subtitles.

The answer to the first research question, then, is that the film's translation follows the Quality Recommendations when it comes to questions of language use and translation, but the subtitles themselves are presented and written in ways not deemed optimal by the recommendations. This would suggest that the Quality Recommendations are necessary for unifying the ways in which subtitles are presented and written, but translation wise there seems to be no issues regarding quality in the past.

To answer the second research question, the translation is successful when it comes to song translation. The issues mentioned by Low have been recognized by the translator and handled with thought. The translator has even included some outer characteristics of songs in a translation meant to be read, which is not an issue from a song translation perspective, but which does create instances where the subtitles are written in ways the recommendations advise against, for example, linking rhymes between separate subtitles. From this we can observe that the translating of songs has affected the way the translator has worked and approached the subtitling, sacrificing some elements of good subtitling while focusing on the musical aspects of the translation.

The most notable weaknesses of this study are the amount of data used and the special nature of said data. It is not possible to draw conclusions of what subtitling has been like before the release of the recommendations based on only one movie. To get a better understanding of that, more movies would need to be studied from the same time period. Additionally, focusing on songs gives us a view of special conditions in subtitling, not the standard form of it. Focusing on the movie's subtitles as a whole would be a more fruitful exercise that gives us a better understanding of the topic.

Future studies should be written about several different movie releases in order to get a broader view of what subtitling was like before the recommendations. Also, the studied materials should be picked from several different points in time, including after the recommendations were released, to see if there are notable changes. It would also be interesting to see what subtitles from, let us say, 10 years from now will be like and how they compare to the recommendations.